

Høringsnotat – forslag til tiltaksplaner etter kvalitetsnorm for villrein for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder

Innhold

1 Innledning.....	2
2 Formål og bakgrunn for tiltaksplanene for villrein.....	3
2.1 Formål.....	3
2.2 Villrein i Norge – status og utfordringer.....	4
2.3 Om Meld.St. 18 (2023-2024) og Innst. 374 S (2023-2024).....	4
2.4 Om kvalitetsnormen for villrein (<i>Rangifer tarandus</i>).....	5
3 Prosessen for utarbeidelse av tiltaksplaner etter kvalitetsnormen	9
4 Om departementets forslag til tiltaksplaner for villrein.....	11
4.1 Format og status for tiltaksplanene	11
4.2 Forholdet til sentrale eksisterende rammeverk.....	13
4.3. Forholdet til pågående og fremtidige prosesser	13
4.4 Overordnet om hovedtrekk i tiltaksplanforslagene fra departementet	15
4.5 Vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II	16
5. Overordnet om forventet effekt og konsekvenser	19
5.1 Forventet effekt for villrein	19
5.2. Administrative og økonomiske konsekvenser av tiltaksplanene	20
6 Forslag til tiltaksplan for Knutshø villreinområde	23
6.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan	23
6.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen.....	23
6.3 Departementets vurderinger og forslag.....	24
6.4 Forventet effekt for villreinen	26
6.5 Administrative og økonomiske konsekvenser	27
7. Forslag til tiltaksplan for Snøhetta villreinområde	29
7.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan	29
7.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen.....	29
7.3 Departementets vurderinger og forslag.....	30

7.4 Forventet effekt for villreinen	34
7.5 Administrative og økonomiske konsekvenser	35
8 Forslag til tiltaksplan for Rondane villreinområde	37
8.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan	37
8.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen.....	37
8.3 Departementets vurderinger og forslag.....	38
8.4 Forventet effekt for villreinen	46
8.5 Administrative og økonomiske konsekvenser	46
Vedlegg: forslag til tiltaksplaner for Knutshø, Snøhetta, og Rondane villreinområder	48

1 Innledning

Det haster med å ta grep for å gjøre noe med den negative utviklingen for villreinbestanden i Norge generelt, og i områder som har dårlig tilstand etter kvalitetsnormen for villrein spesielt. Dette gjelder blant annet Knutshø, Rondane og Snøhetta nasjonale villreinområder. Norge har over 90 % av bestandene av vill fjellrein som er igjen i Europa. Det innebærer at villrein er en ansvarsart for Norge, og Norge har på denne bakgrunn et stort ansvar for å ta vare på arten og dens leveområder. Det finnes omfattende kunnskap om påvirkningsfaktorer som påvirker villreinen negativt. Dette inkluderer blant annet naturinngrep og menneskelig ferdsel. Over flere tiår har det blitt iverksatt en rekke tiltak for å ta vare på villreinen, for eksempel opprettelse av verneområder der villrein er del av verneformålet, etableringen av norsk villreinsenter og vedtagelse av regionale villreinplaner etter plan- og bygningsloven, samt en rekke lokale tiltak i regi av kommuner og organisasjoner, uten at dette har vært tilstrekkelig for å snu den negative utviklingen.

Til tross for bruk av disse virkemidlene og ulike iverksatte tiltak fortsetter den negative utviklingen. For å bevare villreinen for fremtiden må man derfor i sterkere grad begrense og regulere de negative påvirkningsfaktorene, og finne virkemidler som bidrar til å gjenopprette gode livsbetingelser for villreinen. Dette vil kunne innebære tiltak som påvirker andre samfunnsinteresser og som kan oppleves inngripende. Samtidig fører dagens situasjon til at vi ikke klarer å ivareta vårt ansvar for villreinen som en nasjonal ansvarsart. Det fører videre til store samfunnskostnader, blant annet ved arealinngrep som fører til tap av naturmangfold og som forverrer forholdene for villreinen.

Klima- og miljødepartementet (KLD) har gjennom sommeren og høsten 2024 gjennomført en omfattende forhåndsinvolvering av lokalbefolkningen, berørte kommuner, fylkeskommuner, interesseorganisasjoner og andre aktører. Dette har gitt konstruktive innspill til tiltaksplanarbeidet.

KLD har invitert til fysiske dialogmøter med politisk ledelse og berørte kommuner og fylkeskommuner, samt Utmarkskommunenes sammenslutning (USS) og Kommunesektorens Organisasjon (KS). Møtene ble ledet av lokale ordførere, og deltakerne ble oppfordret til å sende skriftlige innspill etter møtene. Oppfølgende digitale møter ble også gjennomført for å diskutere de enkelte tiltaksforslagene i planutkastene nærmere. Det har blitt avholdt åpne folkemøter i hvert villreinområde. Generelt er det departementets opplevelse at kommunene og lokalbefolkningen ønsker å bidra med tiltak for å bedre villreinens situasjon. KLD legger stor vekt på innspillene og er oppfordrer både regionale og lokale aktører til å slutte seg til gjennomføringen av flere av tiltakene i forslagene til tiltaksplaner.

De overordnede føringene for å forbedre tilstanden for villrein følger av Stortingets behandling av regjeringens villreinmelding. Meldingen og Stortingets føringer danner en ramme for arbeidet med tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein. Det følger av kvalitetsnormen etter naturmangfoldloven at dersom kvalitetsnormen ikke blir nådd, eller er det fare for dette, bør det utarbeides en plan for hvordan kvaliteten likevel kan bli nådd.

Departementets forslag til tiltaksplaner for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder har som mål å bidra til å forbedre tilstanden, legge til rette for at villreinen kan ha en fremtid i villreinområdene, ved å balansere den totale samlede aktiviteten i villreinområdene opp mot målet om en robust villreinbestand.

Forslagene til tiltaksplaner er i seg selv ikke juridisk bindende dokumenter, men samlede planer for tiltak som skal søkes å gjennomføres innenfor de respektive villreinområdene. En rekke enkelttiltak i tiltaksplanforslagene vil måtte vedtas, avtales eller på andre måter gjennomføres i samsvar med et selvstendig rettsgrunnlag eller gjennom frivillig tilslutning. Formålet med tiltaksplanene er å samle de konkrete tiltakene som er, kan eller skal vedtas eller gjennomføres i en felles tiltaksplan, som alle berørte aktører kan bruke som et referansepunkt for arbeidet med å forbedre tilstanden for villreinen i villreinområdene. En rekke av de konkrete tiltaksforslagene forutsetter enighet om tiltak med kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner og veieiere. Det betyr at berørte aktører selv bestemmer om de ønsker å bidra med tiltak og være en del av tiltaksplanen. Tiltaksplanene pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men inneholder tiltak der disse oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen, enten alene eller sammen med andre. Alle tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for disse vil derfor avhenge av at de frivillig velger å bli med på tiltakene. Felles for mange tiltak er også at de må følges opp gjennom ordinære prosesser etter sektorregelverk, f.eks. gjennom prosesser etter plan- og bygningsloven eller for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven.

2 Formål og bakgrunn for tiltaksplanene for villrein

2.1 Formål

Bakgrunnen for å etablere tiltaksplaner for villreinområdene er [kvalitetsnormen for villrein](#) etter naturmangfoldloven § 13 som ble fastsatt ved kongelig resolusjon i 2020 og den tilhørende [klassifiseringen av de nasjonale villreinområdene i 2022](#). Klassifiseringen viser at ingen av de ti nasjonale villreinområdene har god tilstand, fire områder har middels tilstand og seks områder har dårlig tilstand. Naturmangfoldloven § 13 sier at dersom en fastsatt kvalitetsnorm ikke blir nådd, eller det er fare for dette, bør Klima- og miljødepartementet i samråd med andre berørte myndigheter utarbeide en plan for hvordan kvaliteten likevel kan bli nådd. Slike planer skal avveies mot hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området. Regjeringen besluttet høsten 2022 at det skulle iverksettes arbeid med å lage tiltaksplaner for de nasjonale villreinområdene som har fått dårlig og middels kvalitet.

Kvalitetsmålet etter kvalitetsnormen er at minimum middels kvalitet opprettholdes eller nås snarest mulig, og på lengre sikt er det også et mål at de nasjonale villreinområdene skal ha god kvalitet. Det følger videre av Meld. St. 18 (2023-2024) at målet er at den negative utviklingen i alle 24 villreinområdene skal stoppes innen 2030, at det innen 2050 skal være minimum middels kvalitet for alle villreinområdene, og innen 2100 er målet god kvalitet for alle nasjonale villreinområder. Disse målene har fått tilslutning av et samlet Storting, jf. Innst. 374 S (2023-2024) s. 8, første spalte. Forslaget til tiltaksplaner er første viktige steg på vei mot å nå disse målsetningene for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområde.

Det overordnede målet med tiltaksplanene i tråd med naturmangfoldloven § 13 er å heve alle måleparameterne til en god tilstand. Dette samsvarer også med Meld. St. 18 (2023-2024) og Innst. 374 S (2023-2024). Det viktigste er å forbedre de måleparameterne som gjennom klassifiseringen etter kvalitetsnormen ble klassifisert til dårlig kvalitet. Videre er det viktig å hindre at andre parametere som ble klassifisert til middels eller god tilstand får redusert kvalitet, samtidig som det gjøres tiltak for å heve parametere som ble klassifisert til middels til en god tilstand.

Tiltaksplanene har en tidshorisont på inntil åtte år, og vil måtte evalueres og oppdateres jevnlig basert på ny kunnskap. For eksempel der tiltak må justeres eller forsterkes for å oppnå ønsket effekt, eller der tiltak må forkastes fordi de viser seg å ikke ha ønsket effekt. Målsetningene etter kvalitetsnormen og etter stortingsmeldingen og Stortingets behandling av denne er på mange punkter langsiktige. Departementet anerkjenner også at villreinen står overfor mange utfordringer i tiden fremover som ikke alene kan utbedres gjennom tiltaksplanarbeidet, eksempelvis er klimaendringer en av de største påvirkningsfaktorene i økosystem fjell. Departementet presiserer derfor at det har stor betydning å forbedre så mange måleparameter etter kvalitetsnormen som mulig, uavhengig av om det for enkelte måleparameter vil kunne ta lengre tid enn tiltaksplanenes tidshorisont å se tilstrekkelige endringer til å heve klassifiseringen fra dårlig til middels, eller fra middels til god. Departementets forslag til tiltaksplaner for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder er tenkt å være de første byggesteinene som skal være såpass kraftfulle at de skal bringe oss et godt stykke på veien til å oppnå god kvalitet i disse villreinområdene.

2.2 Villrein i Norge – status og utfordringer

Norsk villrein finnes i dag i 24 villreinområder i fjellområder sør for Trondheimsfjorden med et samlet areal på omtrent 50 000 km², hvor 10 av områdene er utpekt til nasjonale villreinområder. Flere av de større nasjonale villreinområdene består allerede av to eller flere delbestander, og det er fare for ytterligere fragmentering i fremtiden. Grunnet trekkbarrierer og andre forstyrrelser som hindrer områdebruken til villreinen, er det i de fleste av dagens villreinområder ikke et balansert forhold mellom viktige funksjonsområder som sommerbeite, vinterbeite og gode kalvingsområder. Villreinen er i stor grad hindret i å bruke disse områdene på en best mulig måte, og dyretallet er derfor tilpasset mattilgangen innenfor de ulike områdene gjennom jakt. Den norske totalbestanden av villrein i Norge er på omtrent 25 000 dyr vintertid. Vi har god kunnskap om den økologiske tilstanden i de norske villreinområdene og effekten av ulike påvirkninger, basert på en lang rekke med informasjon fra utredninger, FoU-arbeid og overvåking. Kunnskapen viser at den samlede belastningen på villrein i dag er stor, og at det er svært mange ulike påvirkningsfaktorer som bidrar til det. Utfordringsbildet for villreinen er sammensatt, og det er mange ulike former for menneskelig bruk og andre former for påvirkninger som har en negativ effekt på villrein. I 2021 ble villrein for første gang klassifisert som nær truet på rødlista for arter i Norge.

Mer detaljert kunnskap om tilstanden i villreinområdene er redegjort for i de to første klassifiseringene av de 24 villreinområdene etter kvalitetsnormen, som ble gjennomført i [2022](#) og [2023](#), som beskrives nærmere under i kap. 2.4.3. Klassifiseringene viser at seks av de ti nasjonale områdene har dårlig kvalitet, fire har middels kvalitet, mens ingen har god tilstand. Av de 14 ikke-nasjonale villreinområdene har seks dårlig kvalitet, syv har middels kvalitet og ett har god kvalitet. Til sammen vil det si at 12 av 24 villreinområder i Norge har dårlig kvalitet, 11 har middels kvalitet og 1 har god kvalitet.

2.3 Om Meld.St. 18 (2023-2024) og Innst. 374 S (2023-2024)

Regjeringen la 5. april 2024 frem en stortingsmelding om villrein ([Meld.St. 18 \(2023-2024\) – En forbedra tilstand for villrein](#)). Med utgangspunkt i kvalitetsnormen for villrein har regjeringen satt følgende målsettinger for tilstanden til villreinen:

- å stoppe den negative utviklingen i villreinområdene innen 2030
- å oppnå minimum middels kvalitet for alle villreinområder innen 2050
- å oppnå god kvalitet for alle nasjonale villreinområder innen 2100

Uten nye og sterkere tiltak er det ikke mulig å nå disse målene. Regjeringen har derfor lagt frem ny politikk innenfor fem strategiske områder, som skal bidra til å løse de komplekse utfordringene i villreinfeltet. De fem strategiske områdene er:

1. helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfeltet
2. økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel
3. bedre villrein helse
4. mer bærekraftig bestandsforvaltning av villrein
5. målretta restaurering av leveområdene til villreinen

Et bredt flertall på Stortinget har sluttet seg til tiltakene i villreinmeldingen, og har på enkelte punkter også forsterket meldingen. Gjennom innstillingen fra energi- og miljøkomiteen (Innst. 374 S (2023-2024) og debatten i Stortinget har Stortinget gitt regjeringen mandat til å iverksette tiltaksplaner som er tilstrekkelig ambisiøse til å snu den negative trenden for villreinen, og vektlegger at det er nødvendig med tiltak i alle sektorer for å snu den negative utviklingen. Flertallet mener blant annet at villreinmeldingen, tiltaksplanene og de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet må gi Statsforvalteren et tydelig mandat for å gripe inn mot tiltak i villreinområdene for å sikre at målet om en høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis. Flertallet mener videre at det gjennom tiltaksplanarbeidet må vurderes midlertidige ferdselsrestriksjoner som er forankret i lovverk, men også om varig endret tilrettelegging i noen tilfelle kan være nødvendig (omlegging av merkete ruter, turisthytter mv.). I slike tilfeller må særlig frivillig sektor sikres gode avbøtende tiltak og kompensasjon. Samtidig sier et flertall at kommunene har hovedansvaret i utøving av arealpolitikken gjennom vedtak av planer etter plan- og bygningsloven.

Det følger av villreinmeldingen at tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein vil være regjeringen sitt viktigste tiltak for å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdene. Fordi de ti nasjonale villreinområdene ble klassifiserte allerede i 2022, starter regjeringen med å utforme tiltaksplaner for disse. Når det gjelder de 14 ikke-nasjonale villreinområdene, må det gjøres en helhetlig vurdering av hvilke av disse områdene der det er behov for tiltaksplaner før arbeidet med tiltaksplaner for disse områdene eventuelt igangsettes.

2.4 Om kvalitetsnormen for villrein (*Rangifer tarandus*)

2.4.1 Hjemmel for kvalitetsnormen

Kvalitetsnormen for villrein (*Rangifer tarandus*) ble fastsatt ved kongelig resolusjon 23. juni 2020 og har hjemmel i naturmangfoldloven § 13. Det følger av forarbeidene til naturmangfoldloven at kvalitetsnormer bør fastsettes når det finnes en negativ status, eller når utviklingen for naturmangfoldet er i strid med forvaltningsmålene i §§ 4 eller 5, og en slik norm kan bidra til at målene nås, jf. Ot.prp. nr. 52 (2008–2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold s. 383 andre spalte. Det følger av § 13 tredje ledd at dersom en kvalitet fastsatt i en kvalitetsnorm etter naturmangfoldloven ikke blir nådd, eller at det er fare for dette, bør myndighetene utarbeide en plan for hvordan man likevel kan nå kvaliteten. Tiltak i en slik plan kan være av forskjellig karakter. For eksempel kan det være aktuelt å sette i verk tiltak for restaurering, fastsette forskrifter etter naturmangfoldloven eller andre lover, å begrense effekten av negative påvirkninger, å gi tilskudd til positive tiltak eller å innføre strengere regler for å styrke vernet.

2.4.2 Kvalitetsnormens hovedinnhold

Etter artikkel 1 er formålet med kvalitetsnormen for villrein å bidra til at villrein, og de ulike villreinområdene, forvaltes på en slik måte at internasjonale forpliktelser overholdes, og at nasjonale målsettinger om ivaretagelse av levedyktige bestander innenfor sine naturlige utbredelsesområder nås. Kvalitetsnormen skal være retningsgivende for offentlige myndigheters forvaltning i alle saker som har betydning for villrein, og skal danne et best mulig grunnlag for forvaltningen av villreinen og dens leveområder og de ulike påvirkningsfaktorene som påvirker disse.

Kvalitetsnormen fastsetter grenseverdier for god, middels og dårlig kvalitet for villrein i villreinområder, basert på delnormene bestandsforhold, lavbeiter, og leveområde og menneskelig påvirkning. Det gjøres en helhetsvurdering av hver delnorm, og der delnormen består av flere måleparameter, vektes disse likt og parametere med den dårligste klassifiseringen blir avgjørende for delnormens endelige tilstandsklassifisering. Dette prinsippet gjelder tilsvarende når de tre delnormene sammenstilles i en helhetsvurdering for det enkelte villreinområde. I tilfeller hvor manglende data gjør at enkelte delnormer ikke kan klassifiseres, påvirker ikke dette helhetsvurderingen. Kvalitetsmålet etter kvalitetsnormen er at hvert enkelt villreinområde opprettholder eller når minimum middels kvalitet snarest mulig. På lengre sikt er det også et mål at de nasjonale villreinområdene skal ha god kvalitet. Klima- og miljødepartementet kan i samråd med andre berørte departementer beslutte at målet fravikes for hele villreinområde når viktige samfunnsinteresser veier tyngre enn hensynet til villreinen. Hensynet til villrein veier særlig tungt i fastsatte nasjonale villreinområder.

Tabell 1: System for klassifisering av villrein etter kvalitetsnormen. Samlet fremstilling av de enkelte delnormenes tilstandsvurdering og samlet helhetsvurdering per villreinområde. Fargekodene grønn, gul og rød angir henholdsvis tilstandskategoriene god, middels og dårlig. Grå fargekode angir manglende datagrunnlag.

	Bestandsforhold	Lavbeiter	Leveområde og menneskelig påvirkning	Helhetsvurdering
Villreinområde 1				
Villreinområde 2				
Villreinområde 3				
Villreinområde 4				

2.4.2.1 Delnorm 1: Bestandsforhold

Tilstanden til en villreinbestand avhenger hovedsakelig av tilgang på nok beite av høy kvalitet, som et grunnlag for vekst, reproduksjon og overlevelse. Som et utgangspunkt reguleres veksten og størrelsen på dyrene av mattilgangen på sommerbeitene, mens vinterens mattilgang begrenser antallet dyr og kalveproduksjonen. Variasjon i naturgitte og klimatiske forhold påvirker beitetilgangen i ulike villreinområder, men forvaltningen gjennom regulering av bestandens størrelse er avgjørende for graden av beitekonkurranse som påvirker produksjon og kondisjon. Måleparametere som slaktevekt for kalv, antall kalver per 100 simler og ungdyr, og andel eldre bukk per simle angis i absolutte verdier, og statistisk sikre trender vektlegges. Ved negativ trend senkes tilstandsklassifiseringen ett nivå, mens ved positiv trend heves den ett nivå.

2.4.2.2 Delnorm 2: Lavbeiter

Direkte overvåking av beitene er nødvendig på grunn av forsinkelser mellom overbeiting og endringer i dyrenes kondisjon. Dette er spesielt viktig for lavbeiter som vokser sakte og kan ta tiår å komme seg etter overbeiting. Vinterens mattilgang bestemmer hvor mange rein et område kan bære. Villrein kan fordøye lav som vinterfôr, og lavrike områder er derfor viktige. Lav vokser på lettdrenerte, tørre rabber, ofte på sure og næringsfattige bergarter, og vokser best på snøfri mark.

2.4.2.3 Delnorm 3: Leveområde og menneskelig påvirkning

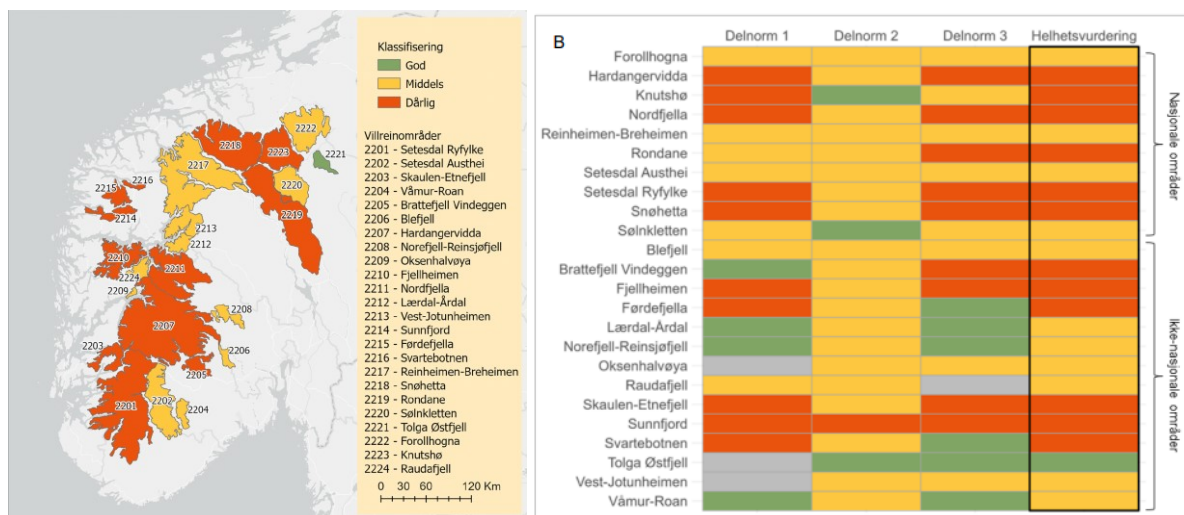
Forstyrrelser og inngrep representerer sentrale utfordringer for villreinen og dens leveområder, og sorteres under delnorm 3. Redusert arealutnyttelse på grunn av inngrep og forstyrrelser vil blant annet kunne føre til redusert høstingspotensial og/eller redusert kondisjon. Imidlertid vil ofte bestandsforvaltningen kunne redusere bestandstettheten for å unngå nedgang i kondisjon. Det er derfor inkludert et eget mål på arealutnyttelse.

Både infrastruktur og menneskelig ferdsel og annen aktivitet kan ha betydelige effekter på villreinens arealbruk, men det er som regel veldig komplekse sammenhenger mellom påvirkning på villrein fra ulike typer infrastruktur og ferdsel. Summen av alle slike påvirkningsfaktorer må også ses i sammenheng med naturforhold, ressurstilgang og dynamikken i de ulike villreinbestandene.

Vi har i dag begrenset tilgang til kartfestet data om ferdsel og menneskelig aktivitet på et detaljert nok nivå til å forstå variasjoner i villreinens arealbruk. Selv om veier, stier og skiløyper som hovedregel er kartfestet, vet man lite om mengden og intensiteten av ferdsel i de områdene der det ikke er gjort eksplisitte ferdselsregistreringer eller lignende. Tilsvarende er det behov for mer kunnskap om direkte sammenhenger mellom forekomst av infrastruktur og forstyrrelseseffekt på villrein. Oppsummert gjør dette det utfordrende å fastsette generelle anbefalinger knyttet til bruk og forvaltning av de aktuelle arealene. Måleparameterne for delnorm 3 tar derfor utgangspunkt i villreinens arealbruk og ikke menneskelig arealbruk.

2.4.3 Klassifisering etter kvalitetsnormen

Klassifisering av villreinområdene etter kvalitetsnormen gjøres hvert fjerde år. En ekspertgruppe oppnevnt av klima- og miljødepartementet i 2021, ledet av Norsk institutt for naturforskning, gjennomførte den første klassifiseringen av tilstanden i de nasjonale villreinområdene og la frem sin rapport i 2022. Klassifiseringen viser at villreinen har betydelige utfordringer i de fleste av villreinområdene. Det er delnormen som skårer dårligst som avgjør den samlede klassifisering av et område. Av de nasjonale villreinområdene har ingen områder god kvalitet, fire områder middels kvalitet (Forollhogna, Sølknkletten, Reinheimen-Breheimen og Setesdal Austhei) og seks områder dårlig kvalitet (Knutshø, Snøhetta, Rondane, Hardangervidda, Nordfjella og Setesdal Ryfylke). De 14 ikke-nasjonale villreinområdene ble klassifisert høsten 2023. Av disse hadde ett område god kvalitet (Tolga Østfjell), syv områder middels kvalitet (Blefjell, Lærdal-Årdal, Norefjell-Reinsjøfjell, Oksenhalvøya, Raudafjell, Vest-Jotunheimen og Våmur-Roan) og seks områder dårlig kvalitet (Brattefjell-Vindeggen, Fjellheimen, Førdefjella, Skaulen-Etnefjell, Sunnfjord og Svartebotnen).

Klassifisering etter kvalitetsnormen for villrein for alle 24 villreinområder. Figurer: NINA Rapport 2372

I Knutshø var delnorm 1 (bestandsforhold) utslagsgivende for at klassifiseringen ble satt til *dårlig*. I Rondane var det delnorm 3 (leveområde og menneskelig påvirkning) som var utslagsgivende. For Snøhetta var klassifiseringen et resultat av at både delnorm 1 (bestandsforhold) og delnorm 3 (leveområde og menneskelig påvirkning) ble satt til *dårlig*. For delnorm 2 (lavbeiter) i de områdene som etter kvalitetsnormen ble vurdert til dårlig kvalitet, var Knutshø det eneste område der delnormen ble klassifisert som *god*, mens lavbeiter i Snøhetta og Rondane ble vurdert til *middels*.

Klassifiseringen av de enkelte parametrene i de ulike delnormene viser også at det er forskjell på de største utfordringene i de ulike villreinområdene, men at både Knutshø, Snøhetta og Rondane har et sammensatt utfordringsbilde:

- Rondane har dårlig kvalitet på: trekkpassasjer
- Snøhetta har dårlig kvalitet på: trekkpassasjer, antall kalv per simle og ungdyr og slaktevekt på kalv
- Knutshø har dårlig kvalitet på: slaktevekt på kalv

Der kvaliteten på en eller flere av delnormene vurderes som dårlig, eller der delnormer står i fare for å få dårlig kvalitet, skal det i henhold til kvalitetsnormen gjennomføres påvirkningsanalyser, og dette ble også gjennomført i forbindelse med klassifiseringen av de nasjonale villreinområdene i 2022. Det ble i den forbindelse gjennomført overordnede analyser av de enkelte områdenes særtrekk, og vurdert resultatene av klassifiseringen i forhold til hvordan en best kan utvikle konkrete vurderinger av tiltak (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 4).

Når det gjelder områdene som ikke oppnår tilfredsstillende kvalitet på leveområdene til villreinen (delnorm 3), herunder Rondane og Snøhetta der viktige trekkpassasjer har dårlig kvalitet, er det flere momenter som går igjen. Fellesnevneren for disse områdene er at veier og vannkraftutbygging i kombinasjon med ferdsel i sårbare områder for villreinen har stor negativ effekt på villreinens vandringsmuligheter og derfor reinens utnyttelse av arealer. I påvirkningsanalysene pekes det også på at det i både Snøhetta og Rondane er gjennomført andre prosjekter som har forsøkt å foreslå ulike avbøtende tiltak og strategier for å redusere de negative påvirkningsfaktorene i viktige fokusområder for villreinen (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 4). Dette har også ligget til grunn ved utarbeidelsen av faggrunnlagene til tiltaksplanene.

Både Snøhetta og Knutshø villreinområder har videre dårlig kvalitet når det gjelder kjønns- og alderskorrigerte slaktevekter hos kalv (delnorm 1). Sannsynligvis er årsakene til lave vekter i disse

områdene sammensatte. Redusert tilgang til viktige funksjonsområder grunnet menneskelig infrastruktur og forstyrrelser, samt effekter av parasitter og jaktforvaltning, antas å være viktige påvirkningsfaktorer for resultatene. For enkelte av bestandene antas det at tidligere høy bestandstetthet fortsatt preger bestandene (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 4). I Knutshø kan de negative trendene for slaktevekter skyldes flere og sammensatte påvirkningsfaktorer, som eksempelvis sterk beitebelastning på de tilgjengelige barmarks-beitene samt eventuelle effekter av stor parasittbelastning, og omfattende ferdsl i terrenget (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 101).

Snøhetta var det eneste området som ble satt til dårlig kvalitet når det gjelder antall kalver per 100 simle og ungdyr. Bakgrunnen for dette er en statistisk sikker negativ trend som medfører at kvaliteten klassifiseres som dårlig selv om gjennomsnittsverdien tilsier middels kvalitet. Mulige årsakssammenhenger og anbefalinger fra klassifiseringsrapporten er her de samme som for kjønns- og alderskorrigerte slaktevekter (NINA rapport 2126 (<https://hdl.handle.net/11250/2991315>) s. 4).

3 Prosessen for utarbeidelse av tiltaksplaner etter kvalitetsnormen

Etter klassifisering av villreinområdene i 2022, besluttet regjeringen at det skulle iverksettes arbeid med å utarbeide tiltaksplaner for nasjonale villreinområder som ikke har god status etter kvalitetsnormen. På denne bakgrunn har prosjektgrupper, ledet av statsforvalterne, i løpet av 2023 gjort et omfattende arbeid med å lage faggrunnlaget til de første seks tiltaksplanene for sju villreinområder: Knutshø, Snøhetta, Rondane, Hardangervidda, Setesdal Ryfylke og Setesdal Austhei, og Nordfjella. Arbeidet med tiltaksplanene er ledet av de hovedansvarlige statsforvalterne for vedkommende villreinområde. Norsk villreinsenter har som sekretariat for prosjektene bidratt med villreinfaglig kompetanse. Statsforvalterne har gjennomført gode prosesser der det har vært vektlagt bred involvering og gode innspillmuligheter.

For nærmere redegjørelse for innholdet i faggrunnlagene for tiltaksplanene fra prosjektgruppene, se kapittel 6-8. Faggrunnlagene som ble oversendt til Klima- og miljødepartementet i desember 2023 er tilgjengelig i sin helhet gjennom følgende lenker:

- Knutshø:
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/255f11a3c9fc44eaa19410529c43e70f/faggrunnlag-til-tiltaksplan-for-knutsho-villreinomrade---med-vedlegg.pdf>
- Snøhetta:
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/d531537b5160444f8a8d8c2265ad7f3f/faggrunnlag-til-tiltaksplan-for-snohetta-villreinomrade---med-vedlegg.pdf>
- Rondane:
<https://www.statsforvalteren.no/contentassets/b5bb2cd75b924d88a2f31b5a1e88e09f/kvalitetstetsnorm-for-villrein-i-rondane-tilradinger-fra-villreinfaglig-prosjektgruppe.pdf>

Etter at faggrunnlagene ble oversendt Klima- og miljødepartementet i desember 2023, er det gjennomført omfattende forhåndsinvolvering av berørte fylkeskommuner og kommuner på politisk nivå, og med andre berørte organisasjoner og aktører lokalt og nasjonalt i forkant av alminnelig høring. Gjennom forhåndsinvolveringen av berørte aktører har departementet mottatt konstruktive innspill og nyttige bidrag.

Departementet har invitert alle berørte kommuner og fylkeskommuner, samt USS og KS, til innledende fysiske dialogmøter. Politisk ledelse i Klima- og miljødepartementet deltok på møtene, som ble ledet av ordføreren i kommunen der møtet ble avholdt. Kommunene og fylkeskommunene ble oppfordret til å delta både politisk og administrativt, og til å sende skriftlige innspill i etterkant av

møtet. Administrasjonen i departementet har også deltatt på møtene sammen med Miljødirektoratet og de aktuelle statsforvalterembetene.

Dialogmøte for Knutshø villreinområde ble avholdt i Folldal 18. juni 2024. Folldal, Alvdal, Tynset, Dovre og Oppdal kommuner samt USS deltok på dialogmøtet. Dialogmøte for Snøhetta villreinområde ble avholdt på Dombås 3. september 2024. Dovre, Lesja, Oppdal, Sunndal og Molde kommuner, Møre og Romsdal og Innlandet fylkeskommuner samt USS deltok på dialogmøtet. Dialogmøte Rondane ble avholdt på Otta 4. september 2024 der Sel, Dovre, Nord-Fron, Sør-Fron, Ringeby og Øyer kommuner, Innlandet Fylkeskommune samt KS deltok.

I etterkant av dialogmøtene har departementet gjennomført oppfølgende digitale møter med kommunene og fylkeskommunene. Formålet med disse møtene var å få kommunenes og fylkeskommunenes synspunkter på de foreslåtte tiltakene som spesielt berører deres områder, samt å diskutere mulige alternativer. I forkant av møtet ble kommunene og fylkeskommunene igjen oppfordret til å sende skriftlige innspill, med særlig fokus på hvilke tiltak det var ønskelig å diskutere nærmere.

Oppfølgende dialogmøte for Knutshø villreinområde ble avholdt 2. oktober 2024. I møtet ble det særlig diskutert tiltak knyttet til arealforvaltning og veier, beitedyr og landbruk, og ferdsel. Departementet har i forbindelse med de to dialogmøtene mottatt seks skriftlige innspill fra kommunene og fylkeskommunene i Knutshø villreinområde.

Oppfølgende dialogmøte for Snøhetta villreinområde ble avholdt 4. oktober 2024. I møtet ble det særlig diskutert tiltak knyttet til veier, arealforvaltning, ferdsel, bestandsforvaltning og forhold knyttet til beitenæringen. Departementet har i forbindelse med de to dialogmøtene mottatt seks skriftlige innspill fra kommunene og fylkeskommunene i Snøhetta villreinområde.

Oppfølgende dialogmøte for Rondane villreinområde ble avholdt 8. oktober 2024. I møtet ble det særlig diskutert tiltak knyttet til veier, ferdsel, arealforvaltning, beitenæring og villreinohelse. Departementet har i forbindelse med de to dialogmøtene mottatt fem skriftlige innspill fra kommunene i Rondane villreinområde.

Videre har departementet avholdt åpne folkemøter med politisk ledelse i Klima- og miljødepartementet der lokalbefolkningen i hvert villreinområde har fått anledning til å komme med sine synspunkter om utkastet til tiltaksplan for de respektive villreinområdene.

Folkemøtet for Knutshø villreinområde ble avholdt i Folldal 18. juni 2024. Blant deltagerne på folkemøtet var blant annet interesseorganisasjoner som Naturvernforbundet, Bondelaget og Fuglehundklubbenes forbund, villreinnemnder, beitelag og beitebrukere og grunneiere og andre privatpersoner. Det ble fremført 18 muntlige innlegg fra ulike organisasjoner, kommuner og grunneiere og andre privatpersoner, og det ble åpnet for skriftlige innspill i etterkant av møtet. Departementet har mottatt totalt ni skriftlige innspill fra ulike organisasjoner, foreninger og privatpersoner.

Folkemøtet for Snøhetta villreinområde ble avholdt på Dombås 3. september 2024. Blant deltagerne på folkemøtet var blant annet interesseorganisasjoner som Fuglehundklubbenes forbund (FKF), Naturvernforbundet, hytteeierforeninger, DNT, beitelag og beitebrukere, grunneiere og andre privatpersoner. Det ble fremført 15-20 muntlige innlegg fra ulike organisasjoner, kommuner og grunneiere og andre privatpersoner, og det ble åpnet for skriftlige innspill i etterkant av møtet. Departementet har mottatt totalt ni skriftlige innspill fra ulike organisasjoner, foreninger og privatpersoner.

Folkemøtet for Rondane villreinområde ble avholdt på Otta 4. september 2024. Blant deltagerne på folkemøtet var blant annet interesseorganisasjoner og andre aktører som Bevar villreinen i Rondane, villreinutvalget for Rondane nord, villreinutvalget fra Rondane sør, villreinnemnda for Rondane-Sølnkletten, Mysusæter stilag, Tjønnbakken vegstyre, Naturvernforbundet, Motvind, kommunepolitikere, beitebrukere, villreinjegere, grunneiere og andre privatpersoner. Det ble fremført om lag 15 muntlige innlegg fra ulike organisasjoner, kommuner og grunneiere og andre privatpersoner, og det ble åpnet for skriftlige innspill i etterkant av møtet. Departementet har mottatt totalt syv skriftlige innspill fra ulike organisasjoner og privatpersoner.

Klima- og miljødepartementet har i tillegg avholdt en rekke møter med sentrale organisasjoner om tiltaksplanene høsten 2024, herunder Norsk Friluftsliv, Norges Jeger og Fiskerforbund (NJFF), Den Norske Turistforening (DNT), og Oslo Kiteklubb. Det er også avholdt egne møter med USS og KS. Departementet har mottatt skriftlige innspill til tiltaksplanarbeidet fra blant annet NJFF, Norsk Friluftsliv, Norges Miljøvernforbund, Nasjonalt Pilegrimssenter, Dovre Pilegrimssenter og Oslo Kiteklubb.

4 Om departementets forslag til tiltaksplaner for villrein

4.1 Format og status for tiltaksplanene

Det følger av kvalitetsnormen at det bør utarbeides en plan for hvordan godkjent kvalitet kan oppnås dersom et villreinområde ikke oppnår fastsatt kvalitetsmål, eller der det er en negativ utvikling som innebærer at det er en fare for at kvaliteten forringes. I [forarbeidene til naturmangfoldloven](#) § 13 tredje ledd, står det at tiltaksplaner kan tenkes å inneholde tiltak av forskjellig karakter, herunder eksempelvis restaureringstiltak, begrensninger i negative påvirkningsfaktorer på villrein eller tilskudd til positive tiltak for villrein. Bestemmelsen innebærer ikke en selvstendig forskriftshjemmel, men at bruk av eksisterende hjemmelsgrunnlag kan være et aktuelt virkemiddel for å nå kvalitetsnormer for naturmangfold. Aktuelle tiltak i tiltaksplanene vil derfor i en del tilfeller være avhengig av hjemmelsgrunnlag i naturmangfoldloven eller annet regelverk.

Klima- og miljødepartementet ønsker å etablere tiltaksplaner som er mest mulig omforente. Det innebærer at vi for en rekke tiltak søker å få en enighet med blant annet kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner, veieiere med flere om tiltakene, og at de aktørene som skal gjennomføre tiltak forplikter seg til dette i planene. Også der staten primært ønsker å bruke statlige virkemidler, for eksempel revisjon av verneforskrifter for å bedre tilstanden for villrein, ønsker vi synspunkter på dette i høringen. Tiltaksplanene inneholder også en del generelle føringer som alle berørte interesser må forholde seg til, og som allerede er vedtatt. Eksempler på dette er føringer fra Stortingets behandling av *Meld. St. 18 (2023-2024)*, *jf. Innst. S 374 (2023-2024)* og de vedtatte statlige planretningslinjene for areal og mobilitet.

Forslagene til tiltaksplaner som sendes på høring inneholder en rekke ulike tiltak, sammenstilt i ulike geografiske eller tematiske tiltakspakker. Selv om rekkefølgen på de ulike tiltakspakkene i enkelte av tiltaksplanene kan gi en indikasjon på hvilke områder som det haster mest å sette i verk tiltak for å forbedre, er inndelingene fra departementets side mest av pedagogisk karakter og ikke ment å innebære en prioritert rekkefølge for gjennomføring av tiltakspakker i de enkelte områdene.

Samtlige tiltaksplaner inneholder tiltak som er diskutert, og i mange tilfeller langt på vei oppnådd enighet om, med lokale og regionale myndigheter, samt også tiltak som ansvarlige myndigheter eller andre aktører (organisasjoner, private m.m.) har eller kan ha intensjon om eller oppfordres til å gjennomføre. Tiltaksplanen er ikke i seg selv et juridisk bindende dokument, men en samlet plan for tiltak som det søkes å oppnå enighet om å gjennomføre innenfor de respektive villreinområdene. En rekke enkelttiltak i forslaget til tiltaksplanene vil måtte vedtas, avtales eller på andre måter

gjennomføres i samsvar med et selvstendig rettsgrunnlag, eller gjennom frivillig tilslutning. Formålet med tiltaksplanene er å samle de konkrete tiltakene som er, kan eller skal vedtas eller gjennomføres i en felles tiltaksplan, som alle berørte aktører kan bruke som et referansepunkt for arbeidet med å forbedre tilstanden for villreinen i villreinområdene. Dette vil også muliggjøre vurdering av samlet forventet måloppnåelse også som grunnlag for fremtidige evalueringer av de kommende tiltaksplanene.

Tiltakspakkene i planene for de enkelte villreinområdene er satt sammen av en rekke ulike tiltak som må følges opp etter at tiltaksplanen er vedtatt. Enkelte av tiltakene er allerede igangsatt eller i prosess, andre tiltak kan gjennomføres innenfor dagens lovverk og med begrensede økonomiske kostnader, mens andre tiltak krever regelverksendringer, enkeltvedtak, privatrettslige avtaler eller ytterligere prosess, utredning, detaljering og planlegging før de kan gjennomføres.

For at høringspartene skal få et helhetlig inntrykk av de ulike tiltakene som foreslås gjennomført i villreinområdene, har departementet valgt å sende de samlede forslagene til tiltaksplaner på høring. For tiltak som følger opp allerede vedtatt politikk, eller allerede er påbegynt gjennomført gjennom andre prosesser, er denne høringen ikke ment å åpne for realitetsendringer, eller å forsere allerede pågående prosesser. Departementet imøteser likevel gjerne synspunkter og betraktninger om konsekvenser for berørte parter for disse tiltakene.

Gjennom tiltaksplanprosessen har departementet hatt et særlig fokus på dialog med og forhåndsinvolvering av berørte kommuner og fylkeskommuner, og har opplevd både kommuner og fylkeskommuner som positive til å bidra med tiltak for å snu den negative utviklingen for villreinen i deres villreinområder. Formålet med forhåndsinvolveringen har vært å sørge for at alle kommuner som ønsket det, kunne delta i tidlig i prosessen og at deres synspunkter ble hørt og vektlagt. I tillegg har det vært et mål å tilrettelegge for at kommunene gjennom den alminnelige høringen politisk gis mulighet til å ta stilling til om de ønsker å forplikte seg til å gjennomføre enkelte av tiltakene i tiltaksplanene. Departementet oppfordrer, som nevnt over, alle berørte kommuner til særlig å kommentere i sine høringsinnspill om de slutter seg til utformingen av tiltakene om planvask av kommunale planer og samordning av motorferdsel vinterstid slik de foreslås. For andre tiltak som primært berører én, eller et fåtall av kommunene, ber vi også om at de aktuelle kommunene kommenterer om de slutter seg til utformingen av tiltakene.

I forlengelsen av dette, innebærer en rekke tiltak knyttet til veinettet i villreinområdene at det på ulike måter også må oppnås enighet med veieier. Vi ber særlig om at berørte veieiere kommer med innspill om konsekvenser av og tilslutningen til foreslåtte veitiltak, enten skriftlig eller gjennom møter med departementet i løpet av høringsperioden.

Faktaboks: Regulering av sykling og motorferdsel på private veier i villreinområdet

Regulering av veier i villreinområdene, herunder begrensninger i adgangen til både ferdsel til fots, sykling og motorferdsel, krever hjemmel i lov.

Det rettslige grunnlaget for ulike former for begrensninger og reguleringer av veier er sammensatt, og varierer i stor grad basert på hva slags type vei det gjelder og hvem som er eier eller har bruksretter på veien. Under følger noen ulike reguleringsgrunnlag for veitiltak:

For ferdsel med sykkel eller lignende på vei eller sti i utmark kan kommunen, etter samtykke fra eier eller bruker, forby slik ferdsel etter friluftsløven § 2 andre ledd. Etter friluftsløven § 4 kan veieier, når ikke annet er bestemt, nedlegge forbud mot kjøring med motorkjøretøy (derunder sykkel med hjelpemotor) på privat vei. Et slikt forbud kan både gjelde generelt og for begrensende

veistrekninger, brukergrupper eller perioder. På samme måte kan veieier forby parkering av motorvogn på eller langs veien.

Et eksempel på at «annet» kan være bestemt, er at det for mange anleggsveier knyttet til vannkraftverk følger dels av konsesjonsvilkår og dels av vassdragslovgivningen at veiene skal være åpne for allmenn motorferdsel. Der en slik vei er privateid, vil begrensninger i motorferdsel på veien kunne kreve at det treffes et vedtak fra NVE i tillegg til forbud nedlagt av veieier.

Et eventuelt enkeltvedtak om stenging av anleggsvei fra NVE treffes etter en høringsprosess der parter og andre med rettslig interesse har mulighet til å uttale seg. Avgjørelsen bygger på en skjønnsmessig helhetsvurdering av relevante hensyn for og imot stenging av en konkret vei for allmenheten, der hensynet til å bevare villreinen i området vil være et viktig hensyn.

Kommunen kan videre, med samtykke av eieren eller brukeren regulere ferdseien på områder der utfarten er stor gjennom å fastsette atferdsregler, blant annet av hensyn til å verne dyrelivet etter frilufsloven § 15. Med samtykke fra kommunen kan veieier også kreve bompenger for ferdsel på privat veg, etter veglova § 56. Kommunen skal òg fastsette størrelsen på avgiften og kan sette vilkår om bestemt bruk av avgiftsmidlene.

4.2 Forholdet til sentrale eksisterende rammeverk

Tiltaksplaner etter kvalitetsnormen har skjæringspunkter til flere eksisterende rettslige og politiske rammeverk. For det første danner stortingsmeldingen om villrein og Stortingets behandling av meldingen (*Meld. St. 18 (2023-2024)* og *Innst. S 374 (2023-2024)*) overordnede føringer for tiltaksplanene. Meldingen er beskrevet nærmere over i punkt 2.3. Videre vil gjennomføring av enkelte av tiltakene i tiltaksplanen være avhengig av rettslige grunnlag i gjeldende regelverk. De mest sentrale regelverkene i forbindelse med gjennomføringen av tiltaksplanene, vil være naturmangfoldloven, plan- og bygningsloven, frilufsloven, og motorferdselloven. I villreinmeldingen kapittel 5 er gjeldende rett, retningslinjer og rammeverk for gjeldende politikk beskrevet nærmere. Departementet viser til denne redegjørelsen.

Av nye sentrale politiske rammeverk som kan ha betydning for tiltaksplanene, vises det særlig til Meld.St. 35 (2023-2024) – Norsk handlingsplan for naturmangfold. Stortingsmeldingen er Norges nye handlingsplan for natur. Meldingen viser hvordan regjeringens politikk skal bidra til bærekraftig bruk og bevaring av naturmangfold. Politikken vil bidra til å nå nasjonale mål og de globale målene i naturavtalen. Meldingen beskriver status for norsk natur, og hvordan Norge jobber nasjonalt og internasjonalt for å ivareta naturen. Regjeringen har lagt frem grep for å sikre at samfunnets bruk av natur skjer på en måte som gjør det mulig å bruke natur og leve gode liv i hele landet også i fremtiden. Tiltak som gjennomføres som oppfølging av naturmeldingen vil også kunne være positive for villrein, for eksempel gjennom målsetting om redusert nedbygging av særlig viktige naturarealer. På tilsvarende måte vil tiltaksplanene for villrein være en del av Norges innsats for bedre ivaretagelse av naturmangfold. Tiltaksplanene vil videre kunne bidra positivt inn mot øvrige nasjonale bidrag i naturmeldingen.

4.3. Forholdet til pågående og fremtidige prosesser

Som nevnt over vil gjennomføringen av tiltakene i tiltaksplanene i flere tilfeller være avhengig av andre rettsgrunnlag utenfor kvalitetsnormen, enten gjennom privatretslige avtaler eller gjennom ulike regelverk. Enkelte tiltak vil også kreve regelverksendringer eller andre vedtak fra offentlige myndigheter før de kan gjennomføres. Slike tiltak vil følges opp av det forvaltningsorganet som er ansvarlig for de respektive tiltakene gjennom alminnelige prosesser.

Videre har departementet, som ledd i oppfølgingen av stortingsmeldingen om villrein, gitt Miljødirektoratet et oppdrag om å utføre ulike utredninger som kan få betydning for gjennomføringen av tiltaksplanene. Direktoratet skal blant annet utrede virkemidler for ferdselsregulering med hjemmel i naturmangfoldloven, vurdere behovet for endringer i verneforskrifter for verneområder som har overlappende areal med villreinområder og å redegjøre for veilednings- og informasjonsbehovet i villreinområdene. Miljødirektoratet har blant annet allerede levert en utredning om samordnet forvaltningspraksis for motorferdsel i villreinområdene. Tiltakene som nå foreslås om motorferdsel, er tilpasset disse vurderingene.

I tillegg er det flere pågående prosesser i de ulike villreinområdene som har berøringsflater til arbeidet med tiltaksplaner, herunder arbeid med kommunale og regionale planer og handlingsprogrammer, arbeid med forvaltningsplaner for ulike verneområder med overlappende areal med villreinområdene, sti- og løypeplaner og besøksstrategier. Departementet mener det er viktig at det sikres god samordning med tiltaksplanene i de enkelte villreinområdene i det videre arbeidet med kommende planer og strategier, og at tiltaksplanene som et utgangspunkt skal legges til grunn som et rammeverk for kommende planer.

Det er også et nært forhold mellom evaluering av tiltaksplanene og klassifiseringer etter kvalitetsnormen. Oppfølgingen og evalueringen av tiltaksplanene må derfor også tilpasses til eksisterende systemer for klassifisering av villreinområdene etter kvalitetsnormen, som skjer hvert fjerde år. Neste klassifisering av de nasjonale villreinområdene vil skje i 2026, og det er viktig at erfaring og kunnskap fra iverksetting av tiltak etter tiltaksplanen blir hensyntatt i klassifiseringsarbeidet, selv om effekten av mange tiltak trolig tidligst vil kunne være synlig først ved senere klassifiseringer.

En prosjektgruppe har på eget initiativ siden 2004, jobbet for å få kulturmiljøer knyttet til jakt og fangst på villrein i Dovrefjell på verdensarvlisten. Området har så langt omfattet de fire nasjonalparkene Rondane, Dovre, Dovrefjell-Sunndalsfjella og Reinheimen. Arbeidet ble startet opp på initiativ fra Lesja kommune og daværende Oppland fylkeskommune. Arbeidet er organisert som et prosjekt med et styre av ressurspersoner og nasjonalparkforvalter for Rondane-Dovrefjell som sekretær. Prosjektet har produsert en rekke utredninger. Riksantikvaren og Miljødirektoratet leverte 3. september 2024 en anbefaling til KLD om å anbefale å videreføre prosessen med å utrede grunnlaget for å oppføre villreinfangsten på Dovre på Norges tentative liste for verdensarv. I tråd med direktoratenes anbefaling mener KLD at det kan være grunnlag for en kulturlandskapstilnærming, hvor en kombinasjon av kultur- og naturverdiene vil kunne defineres som et såkalt relikvt kulturlandskap jf. kriterium (v). Dette innebærer at både kultur- og naturverdier er inkludert, hvor i dette tilfellet at villreinen og dens leve- og trekkområder ivaretas. Det krever imidlertid videre utredninger av grunnlaget for en slik verdi og forutsetter et revidert kunnskapsgrunnlag som følger opp anbefalingene fra Icomos og IUCN. En slik prosess vil innebære i) valg og beskrivelse av verdier – beskrivelse av kulturlandskapets fremragende universelle verdi som et relikvt kulturlandskap med fangstanleggenes historie som tidlig og omfangsrik utnyttelse av naturressurser, ii) definere geografisk avgrensning som ivaretar alle kjennetegn som inngår i verdigrunnlaget og iii) presisere krav til forvaltning med beskrivelse av påvirkningsfaktorer og bevaringstilstand og forankring. Når et revidert kunnskapsgrunnlag foreligger, og forutsatt en anbefaling fra direktoratene om oppføring på tentativ liste, vil Klima- og miljødepartementet gjøre en vurdering av saken.

4.4 Overordnet om hovedtrekk i tiltaksplanforslagene fra departementet

Departementet har i forkant av den alminnelige høringen foretatt flere endringer i forslagene til tiltaksplaner for villrein i Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder. De største endringene gjelder omfang, struktur og form. Eksempelvis er departementets forslag til tiltaksplaner vesentlig kortere enn faggrunnlagene av hensyn til å innrette formatet for tiltaksplanene på en praktisk måte. Departementet har samtidig også innholdsmessig gjort en rekke endringer sammenlignet med faggrunnlagene.

Ved vurderinger av innholdsmessige endringer i tiltaksplanene, har departementet lagt vekt på føringene fra Stortingets behandling av villreinmeldingen, der flertallet understreket at prosjektgruppens anbefalinger *«bør vektlegges tungt og at tiltak som anbefales, bare bør legges bort når det er svært gode grunner til det»* jf. Innst. S 374 (2023-2024) s. 2-3. Komiteen trakk i denne forbindelse frem at *«at sumvirkningene for rettighetshavere, grunneiere, brukere av allemannsretten og friluftslivet må vurderes nøye og en må sikre en forholdsmessig fordeling av tiltakene mellom de ulike brukerinteressene.»* jf. Innst.S 374 (2023-2024) s. 3.

Departementet har fra juni til oktober 2024 lagt opp til en omfattende forhåndsinvolvering av kommuner, fylkeskommuner, organisasjoner og interesser, og har gjennom en rekke slike forhåndsinnspill fått verdifulle synspunkter knyttet til utformingen av forslagene til tiltaksplaner. De vesentligste innholdsmessige justeringene som departementet foreslår på bakgrunn av forhåndsinvolveringsprosessen er knyttet til tiltak om arealforvaltning, og tiltak der vi har fått signaler fra kommuner, fylkeskommuner eller lokalbefolkningen om nødvendige justeringer for å sikre akseptable sumvirkninger og gode helhetlige tiltaksplaner for berørte aktører.

På generelt grunnlag, og i tråd med Meld. St. 18 (2023-2024), ønsker departementet å legge opp til at tiltakene i så begrenset grad som mulig innebærer statlig inngripen overfor kommunene og befolkningen i villreinområdene. Dette kommer tydeligst til uttrykk i departementets forslag til tiltak om arealforvaltning og regulering av ferdsel, der det på flere punkter er foreslått vesentlige endringer sammenlignet det som fremgår av forslagene til tiltaksplaner for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder.

Kommunene har hovedansvaret for arealplanlegging etter plan- og bygningsloven, og det vurderes ikke som aktuelt å innføre nye statlige forbud eller restriksjoner for den kommunale arealforvaltningen i forbindelse med tiltaksplanene. Tiltaksplanene legger i tråd med dette opp til kommunal planvask som et sentralt virkemiddel for å oppnå en mer restriktiv og helhetlig arealforvaltning i villreinområdene. Departementet oppfatter at kommunene har vært positive til et slikt tiltak i dialogen i forkant av høringen.

I forslaget til tiltaksplan for Rondane villreinområde og Snøhetta villreinområde, er det foreslått tiltak som berører Den Norske Turistforening (DNT) direkte. Ettersom disse tiltakene i stor grad forutsetter at man oppnår enighet, har departementet gjennom høsten 2024 hatt omfattende dialog med DNT. Vi vil fortsette dialogen om tiltakene som berører DNT gjennom høringsperioden.

Videre går en rekke tiltak igjen i de respektive utkastene til tiltaksplaner. Til tross for at tiltaksplanene er områdespesifikke mener departementet at tiltak som innholdsmessig går ut på det samme, som et utgangspunkt bør utformes likt dersom det ikke er fornuftige grunner til det motsatte. Klima- og miljødepartementet har derfor sett behov for å samordne og kalibrere tiltakene gjennomgående på tvers av samtlige tiltaksplaner. De aktuelle tiltakene er særlig knyttet til arealforvaltning, motorferdsel, villreinhold og predasjon, naturrestaurering, og ferdsel.

Faggrunnlagene ble ferdigstilt i desember 2023, i forkant av at regjeringen la frem stortingsmeldingen om villrein. Departementet har på bakgrunn av Meld.St. 18 (2023-2024) og Innst. S 374 (2023-2024) gjort justeringer i tiltaksplanene i forhold til faggrunnlagene. Dette er i tråd med Stortingsflertallets forutsetninger om at meldingen skulle gi «*forankring, retning og overordna føringar for det meir detaljerte og områdespesifikke arbeidet som føregår med utarbeiding av tiltaksplanar for kvart enkelt område.*», jf. Innst.S 374 (2023-2024) s. 9. På denne bakgrunn har departementet, i samråd med berørte departementer, gjennomgått faggrunnlagene med sikte på å harmonisere forslagene til tiltaksplaner med regjeringens politikk fra villreinmeldingen. Dette gjelder eksempelvis tiltak om arealforvaltning, reduksjon av risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet, og ferdsel i de respektive tiltaksplanene.

4.5 Vurderinger etter naturmangfoldloven kapittel II

Etter naturmangfoldloven § 7 skal prinsippene i §§ 8-12 legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet som berører naturmangfoldet, og vurderingen skal synliggjøres i beslutningen. Under følger dels en redegjørelse av vurderingene som ble lagt til grunn ved utformingen av kvalitetsnormen for villrein, jf. Kgl. resolusjon 23. juni 2020 (PRE-2020-06-23-1298), og dels departementets vurderinger i forbindelse med tiltaksplanarbeidet.

4.5.1 § 8 (kunnskapsgrunnlaget)

Kunnskapsgrunnlaget om villrein i Norge er omfattende og godt, og i tillegg til de store rovdynene er villreinen den viltarten som har blitt mest overvåket i Norge. Kunnskapsgrunnlaget for forvaltningen av villrein bygger på en rekke vitenskapelige arbeider, men erfaringsbasert kunnskap er også viktig. Bestandsforvaltningen er preget av stor lokal medvirkning, hvor villreinutvalg og villreinnemnder bidrar til kunnskapsinnhenting og praktisk forvaltning. En del av den generelle artskunnskapen om rein stammer fra forskning gjennomført på tamrein eller på villrein/caribou i andre deler av verden. Slik kunnskap har ofte stor overføringsverdi til norsk villrein, og bidrar dermed til det generelle kunnskapsgrunnlaget. Dette gjelder særlig forståelsen av økologiske prosesser og hvordan naturlig variasjon i miljøforhold som klima, fødetilgang, predasjon mv. påvirker livsvilkårene og bestandsdynamikken til reinen.

I tillegg har vi fått økt innsikt i hvor påvirket villreinen blir av arealinngrep, menneskelige forstyrrelser og klimaendringer. Dette gjelder særlig i de nasjonale villreinområdene, og kunnskapsgrunnlaget om bestandsforhold og konsekvenser av tidligere inngrep og forstyrrelser er ofte mindre utfyllende i de mindre områdene enn i de store. Gjennom kvalitetsnormen har kunnskapsgrunnlaget for samtlige villreinområder blitt styrket, og det er gjennomført klassifiseringer etter kvalitetsnormen for samtlige 24 villreinområder i Norge, som ytterligere styrker det eksisterende kunnskapsgrunnlaget.

I 1991 ble det startet et nasjonalt bestandsovervåkingsprogram for hjortevilt, med et eget delprogram for villrein som omfatter seks av de større villreinområdene. Gjennom programmet blir det årlig gjennomført kalvetellinger om sommeren, strukturtellinger om høsten og innsamling av kjeve og slaktevekter fra felte dyr. Overvåkingen finansieres hovedsakelig av Viltfondet gjennom kontrakt med Norsk institutt for naturforskning (NINA). Resultatene fra slike undersøkelser er et sentralt kunnskapsgrunnlag for forvaltningen. Flere andre villreinområder har også valgt å etablere slike tiltak i egen regi, men det er variasjoner i metodikken og tilgjengelige ressurser.

Leveområdene til villreinen har blitt kartlagt i samarbeid med lokale ressursgrupper som har systematisert kunnskap om arealbruken til reinen over tid. Helseovervåkingsprogrammet for vilt (ViltHOP), etablert i 1998 og drevet av Veterinærinstituttet, gir oversikt over helsetilstanden i norske viltbestander. Etter at klassisk skrantesyke ble påvist hos villrein i Nordfjella våren 2016, ble det etablert et overvåkings- og kontrollprogram for skrantesyke.

Det er samtidig behov for mer kunnskap om enkelte temaer, blant annet er det gjort få konkrete studier av tap av villrein til rovvilt i Norge. Ekspertgruppen bak NINA Rapport 1400 – Miljøkvalitetsnorm for villrein: forslag fra en ekspertgruppe (2017), har fremhevet behovet for mer kunnskap om dette temaet i tillegg til kunnskap om dyrehelse.

I mange villreinområder er det sau på utmarksbeite. Beiting er viktig for å motvirke gjengroing. Samtidig kan husdyr konkurrere med villreinen om beitegrunnlaget. I NIBIO -rapport volum 7 nr. 208 fra 2021 – «Arealrekneskap i utmark Utmarksbeite – ressursgrunnlag og beitebruk» - er det samlet mye kunnskap om beitetrykk og bærekraftig utnytting av utmarka.

Klima- og miljødepartementet mener det foreligger god kunnskap om situasjonen for de fleste villreinbestandene, jf. naturmangfoldloven § 8, og om effekten av påvirkninger. Det sentrale kunnskapsgrunnlaget for tiltaksplanene etter kvalitetsnormen er klassifiseringen av de nasjonale villreinområdene fra 2022. Departementet vurderer at kravene om at saken skal baseres på gjeldende og tilgjengelig vitenskapelig kunnskap, og erfaringsbasert kunnskap, er oppfylt.

4.5.2 § 9 (føre var-prinsippet)

Overordnet er det omfattende kunnskap om villreinens tilstand i Norge, jf. punkt 4.4.1 og kunnskapen om ulike faktorer som påvirker villreinen negativt er ytterligere styrket gjennom arbeidet med kvalitetsnormen og klassifisering av de enkelte villreinområdene.

Etter departementets vurdering er det videre i mange tilfeller tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger forslagene til tiltaksplaner vil ha for villreinen og villreinens leveområder. I disse tilfellene er føre var-prinsippet mindre relevant i vurderingen av fastsettelsen av tiltak i tiltaksplaner etter kvalitetsnormen.

For andre enkelttiltak, og for summen av tiltaksplanene, er det noe mer usikkert hvilken effekt som kan forventes for villreinen og dens leveområder. Blant annet er det usikkerheter knyttet til forventet måloppnåelse for enkelte av de ulike måleparameterne etter kvalitetsnormen, på grunn av manglende erfaring med utprøving av ulike typer tiltak. For å tilrettelegge for en kunnskapsbasert utvikling av kvalitetsnormsystemet med kommende tiltaksplaner, er det blant annet avgjørende med en god overvåking av utvikling på bestandsforhold, endring og utvikling av beiteområder, og overvåking av villreinens arealbruk og respons på de tiltakene som gjennomføres. Evaluering av tiltakene på bakgrunn av tilpasset overvåking vil være et viktig premiss for tilpasning og utvikling av en villreinforvaltning som er tilpasset villreinens behov fremover. Villreinbestandenes robusthet og tilpasningsevner til endrede miljøer vil være avgjørende for villreinens videre fremtid. Mye av dette avhenger igjen blant annet av tilgangen til store nok arealer gjennom året og tilstrekkelig genetisk variasjon og -utveksling. Innretningen av kvalitetsnormen skal sikre et verktøy for å overvåke utviklingen av de mest sentrale måleparameterne og kunne tilpasse forvaltningen til dette.

Føre var-prinsippet har derfor betydning i utarbeidelsen av tiltaksplanene i de tilfellene der det er usikkerhet om effekten av påvirkning, og der man vil unngå at bestanden utvikler seg negativt. Forventet effekt av tiltaksplanene er nærmere beskrevet i kapittel 5. Prinsippet innebærer blant annet at mangel på kunnskap ikke skal brukes som begrunnelse for å utsette eller unnlate å treffe forvaltningstiltak, dersom det foreligger risiko for alvorlig skade på naturmangfoldet.

Oppsummert er det på bakgrunn av klassifiseringen av villreinområdene og arbeidet med faggrunnlaget for tiltaksplanene, god kunnskap om tilstanden i de ulike villreinområdene. Gjennom redegjørelsen for null-alternativet i Meld.St 18 (2023-2024) vurderer departementet at det er godtgjort et behov for å sette i verk kraftfulle tiltak for å forbedre tilstanden for villreinen. For å bygge videre på de eksisterende kunnskaper, er det nødvendig å vite hvordan villreinen responderer på

ulike tiltak ved hjelp av gjennomføringen av tiltaksplanene, og departementet legger på denne bakgrunn vekt på føre-var-prinsippet i § 9.

Vektleggingen av føre var-prinsippet vil sannsynligvis gradvis avta i kommende reviderte tiltaksplaner, ettersom det kommer kunnskap om effekten av ulike tiltak. Ettersom villreinområdene vil bli klassifisert etter kvalitetsnormen hvert fjerde år, er det naturlig å vurdere om det er nødvendig å revidere eksisterende tiltaksplaner etter hver klassifisering. Regjeringen vil gi Miljødirektoratet ansvaret for å koordinere at sektorene følger opp tiltaksplanene, og for at planene blir reviderte minimum hvert åttende år i samarbeid med de aktuelle etatene. Reviderte tiltaksplaner vil deretter fastsettes av Klima- og miljødepartementet, i samråd med berørte departementer.

4.5.3 § 10 (økosystemtilnærming og samlet belastning)

Ved vedtagelsen av kvalitetsnormen for villrein ble det gjort en overordnet vurdering av påvirkningsfaktorene som villrein er eller vil bli utsatt for. I villreinmeldingen har regjeringen også redegjort for relevante påvirkningsfaktorer for villreinbestanden i Norge, både nå og på sikt, og tilsvarende er det på områdenivå gjennomført klassifisering av villreinområdene som gir kunnskap om de konkrete utfordringene for villreinene i det enkelte området. Departementet vurderer at det foreligger et svært godt grunnlag for å kunne vurdere den samlede belastningen som villreinen utsettes for, og at gjennomføringen av tiltaksplanene vil gi god kunnskap om effekten av ulike tiltak for å redusere de negative påvirkningsfaktorene i leveområdene til villreinen. Dette vil gi grunnlag for en bedre og mer treffsikker forvaltning fremover.

4.5.4 § 11 (kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver)

Prinsippet om at kostnadene ved å hindre eller begrense skade på naturmangfoldet skal bæres av tiltakshaver er vektlagt indirekte gjennom tiltaksplanprosessen, og kommer dels til uttrykk i angivelsen under de ulike tiltakene av hvem som foreslås å være ansvarlig for å gjennomføre tiltakene. Prinsippet vil videre være relevant, og danne et utgangspunkt, i det videre arbeidet med gjennomføringen av tiltaksplanene.

Kvalitetsnormen gir i seg selv ikke hjemmel til å pålegge private tiltakshavere, eller kommuner og fylkeskommuner, kostnader med gjennomføring av tiltak eller undersøkelser. Pålegg om tiltak og gjennomføring av undersøkelser som medfører kostnader for private tiltakshavere kan likevel bli aktuelt med hjemmel i sektorregelverk som regulerer den aktuelle aktiviteten. § 11 vil legges til grunn som en retningslinje for slike vurderinger.

4.5.5 § 12 (miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder)

Det følger av naturmangfoldloven § 12 at det, for å unngå eller begrense skader på naturmangfoldet skal tas utgangspunkt i driftsmetoder, teknikk og lokalisering som, ut fra en samlet vurdering av tidligere, nåværende og fremtidig bruk av mangfoldet og økonomiske forhold, gir de beste samfunnsmessige resultater. Klima- og miljødepartementet anser at dette har ligget til grunn for vurderingene som ligger bak faggrunnlagene for tiltaksplanene. Hensynet til naturmangfoldloven § 12 vil primært vil få betydning når tiltak i tiltaksplanene fremover skal gjennomføres, der dette er relevant. Eksempelvis vil bestemmelsen bli lagt til grunn som en retningslinje når tiltak som forutsettes gjennomført gjennom myndighet etter sektorregelverk som regulerer ulike aktiviteter skal gjennomføres.

4.5.6 § 14 (vektlegging av andre viktige samfunnsinteresser og samiske interesser)

I henhold til naturmangfoldloven § 14 skal tiltak etter loven veies mot andre viktige samfunnsinteresser. De økonomiske og administrative konsekvensene av forslagene til tiltaksplaner etter kvalitetsnormen for villrein og avveiningene mot andre viktige samfunnsinteresser er nærmere vurdert i kapittel 5 om økonomiske og administrative konsekvenser. Når det gjelder hensynet til

samiske interesser, er de aktuelle forslagene til tiltaksplaner, som virkeområdet til kvalitetsnormen for øvrig, avgrenset til villreinområdene i Sør-Norge og berører ikke samiske reinbeiteområder eller andre samiske interesser.

Det følger også av kvalitetsnormen artikkel 5 at planer (tiltaksplaner) skal avveies mot hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området. Dette kan for eksempel være anlegg for kraftproduksjon eller nasjonale veier i de aktuelle områdene. Gjennom arbeidet i prosjektgruppene er hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning vektlagt i de enkelte villreinområdene, enten indirekte eller mer eksplisitt vurdert og hensyntatt.

Departementet vurderer overordnet at forslagene til tiltaksplaner slik de foreligger før høring er tilstrekkelig balansert, og at det er tatt nødvendig hensyn til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning. Når det gjelder tidligere store inngrep som er skjedd i villreinområdene, som for eksempel kraftutbygging, er det i flere tilfeller foreslått avbøtende tiltak som kan redusere påvirkningen disse inngrepene har på villreinområdet. Et slikt eksempel er blant annet operasjonalisering av et villreinfond.

5. Overordnet om forventet effekt og konsekvenser

5.1 Forventet effekt for villrein

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet overordnet vurdert forventet effekt av forslagene til tiltaksplaner for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder opp mot målsetningene i villreinemeldingen frem mot 2030 og 2050. Generelt inneholder tiltaksplanene mange tiltak med potensial for å bidra til å forbedre tilstanden for villrein. Tiltaksplanene inneholder tiltakspakker som retter seg mot noen av de mest sentrale utfordringene i det enkelte villreinområdet. Samtidig er det for mange av tiltakene knyttet usikkerhet til om de, etter justeringer i forkant av alminnelig høring, vil få virkningen som var ment i de opprinnelige faggrunnlagene til tiltaksplaner. Flere tiltak handler også om kunnskapsinnhenting og har ingen effekt på utfordringene for villreinen i seg selv. Det er krevende å vurdere effekten av tiltak der utfallet er usikkert og/eller ligger langt frem i tid. Å stoppe dagens negative utvikling vil kreve tydelig politikk og avveininger mot andre tunge interesser.

Målet om å stoppe den negative utviklingen gjelder alle 24 villreinområdene enten de har god, middels eller dårlig kvalitet i dag. Det er trenden i utviklingen, som er generelt negativ på tvers av alle områdene, som skal stoppes, og målet retter seg mot alle påvirkningsfaktorene som utgjør truslene mot villreinen i Norge i dag. Vurderingene er likevel knyttet til det villreinområdet som den enkelte tiltaksplanen gjelder. Vurderingene tar utgangspunkt i om tiltakene samlet sett vil utgjøre nok til at den samlede belastningen på villrein i området ikke lenger øker, og at tiltakene vil ha virkning innen 2030.

Overordnet vurderer departementet at tiltaksplanene som foreslås vil ha liten mulighet til å stoppe den negative utviklingen for villreinen i Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder innen 2030.

Målet om å oppnå middels kvalitet innen 2050 gjelder for alle de 24 villreinområdene, og innebærer at alle områder klassifisert som dårlig kvalitet må forbedres. Forventet måloppnåelse i denne sammenhengen er likevel vurdert for det villreinområdet som den enkelte tiltaksplanen gjelder. Tiltaksplanene for Knutshø, Snøhetta og Rondane retter seg mot tre nasjonale villreinområder som ble klassifisert til dårlig kvalitet i 2022. Vurderingene av forventet måloppnåelse har særlig sett hen til om tiltakene vil føre til en forbedring i delparametere som er vurdert til dårlig i dag. I tillegg er det slik at delparametere som i dag er grønne eller gule ikke må forverres til rødt. Det knytter seg

betydelig usikkerhet og utfordringer til effektene av klimaendringene på villrein og hvordan dette påvirker måloppnåelse. For å ha bedre mulighet til å håndtere forventede klimaendringer frem mot 2050, og for å opprettholde dagens tilstand, krever det at villreinen får tilbake større leveområder og trekkveier, og at bestandenes kondisjon bedres. Tilsvarende vil forekomsten av klassisk skrantesjuka ha betydning for status i 2050.

Oppsummert vurderer departementet at tiltaksplanene som foreslås vil ha følgende forventede måloppnåelse for målet om å oppnå middels kvalitet innen 2050:

- Knutshø – liten til middels mulighet
- Snøhetta – middels til stor mulighet
- Rondane – liten mulighet

Departementet viser videre til at tiltaksplanene gjennom justeringer i løpet av forhåndsinvolveringsprosessen også har blitt avveid mot hensynet til igangværende virksomhet av stor samfunnsmessig betydning i området, jf. kvalitetsnormen artikkel 5. Dette øker usikkerheten av om tiltaksplanene vil ha den tilsiktede virkningen for villrein som var ment i faggrunnlagene som ble oversendt til departementet i desember 2023.

Departementet vurderer at enkelttiltak eller tiltakspakker har blitt mindre kraftfulle enn det hensynet til villreinen ideelt sett ville tilsagt, og at dette tilsvarende svekker den samlede forventede effekten av tiltaksplanene. I tillegg er det krevende å vurdere effekten av tiltak der utfallet er usikkert og/eller ligger langt frem i tid. Å stoppe dagens negative utvikling for villreinen vil over tid kreve tydeligere prioriteringer av hensynet til villrein opp mot andre samfunnsinteresser enn tiltaksplanforslagene som er foreslått alene.

Departementet mener det er sentralt for oppslutningen og gjennomføringen av tiltaksplanene at de har aksept både lokalt og blant berørte aktører i de enkelte villreinområdene, og vurderer at dette vil ha betydning for å oppnå målsetningene i regjeringens villreinspolitikk i et lengre perspektiv. Det erkjennes at dette vil kunne innebære at det tar lengre tid for å nå målsetningene som er satt.

5.2. Administrative og økonomiske konsekvenser av tiltaksplanene

Utviklingen for villreinen har gått feil vei i lang tid, som følge av at andre hensyn og samfunnsinteresser har blitt vektet tyngre enn villreinen over tid. Tilstanden til villreinen er en reell konsekvens av vår bruk av naturen og fjellområdene den lever i, til næring og rekreasjon. Skal tiltaksplanene oppnå målene, så er det behov for at hensynet til villreinen vektlegges tyngre. På generelt grunnlag kan dette medføre at tiltak kan innebære endret adferd og slik sett vil ha konsekvenser for enkeltmennesker, næringsaktører og samfunnet. Flere tiltak vil på ulike måter kunne ha konsekvenser for lokalsamfunnet, men forslagene til tiltaksplaner har lagt stor vekt på at konsekvensene for lokalbefolkningen ikke skal være større enn det som er nødvendig. Det er samtidig et sentralt mål å oppnå målsetningene for villreinen til en lavest mulig kostnad for samfunnet. Overordnet kan det også være en stor kostnad ved å gjennomføre tiltak som ikke er kraftige nok. Dersom tiltak ikke blir innført i tilstrekkelig grad for å bedre forholdene til villreinen, kan det fortsatt føre til ulemper for flere aktører, men nyttevirkningen for villrein vil være begrenset.

Forslagene til tiltaksplaner beskriver mulige tiltak og virkemidler som har som formål å bidra til å forbedre tilstanden for villreinen i Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder. Tiltakene i planene er en samlet oversikt over konkrete tiltak som kan bidra til å bedre tilstanden for villrein i de enkelte villreinområdene. Tiltaksplanforslagene inneholder både overordnede og svært detaljerte tiltak, der ansvarlig for gjennomføring varierer mellom nasjonale, regionale og lokale myndigheter og privat og frivillig sektor. Videre er det gjennomgående at tiltakene legger opp til at den ansvarlige aktøren

frivillig må tilslutte seg til det enkelte tiltak. Overordnet, gjør disse to forholdene det krevende å gi en presis og utfyllende samlet fremstilling av de samlede økonomiske og administrative konsekvensene av tiltakene i de respektive tiltaksplanene for Knutshø, Snøhetta og Rondane villreinområder. I det følgende gis en nærmere vurdering av de overordnede konsekvensene for ulike typer tiltak.

Tiltak i tiltaksplanen som allerede er vedtatt, i prosess eller som viderefører tiltak som følger av vedtatt politikk, vil ikke få administrative konsekvenser som følge av at de inngår i tiltaksplanen. Gjennomføring av tiltakene vil ikke føre til økte offentlige kostnader utover hva som tidligere er utredet og hva som ble vurdert da det ble besluttet å gjennomføre disse tiltakene.

Tiltak som innebærer faglige utredninger og vurderinger av regelverksendringer, eller som forutsetter at det treffes enkeltvedtak og lignende, vil kreve ressurser i forvaltningen. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer. En nærmere utredning vil belyses konsekvenser av å gjennomføre slike tiltak. For kunnskapstiltak, må gjennomføringen av tiltakene sees i sammenheng og koordineres med eksisterende kunnskapsinnhenting om villrein generelt, bl.a. knyttet til fremtidige klassifiseringer av tilstanden i villreinområdene. Kostnader ved kunnskapstiltak vil prioriteres og gjennomføres innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer. Videre vil oppfølgingstiltak (f.eks. evaluering av tiltaksplanene) og ulike informasjonstiltak kreve administrative og økonomiske ressurser hos statlige og private for å gjennomføre, men dette vil dekkes innenfor de til enhver tid gjeldende budsjетtrammer.

En stor del av enkelttiltakene i tiltaksplanene forutsetter at det oppnås enighet om gjennomføringen av tiltak og at aktørene som eventuelt skal gjennomføre tiltak gir sin tilslutning til dette. Eksempler på slike tiltak er stenging eller flytting av turisthytter og tiltak knyttet til regulering av ferdsel på private veier utenfor verneområder. Kompensasjon for frivillig sektor i forbindelse med gjennomføring av tiltak i tiltaksplanen må også ses i sammenheng med oppfølgingen av Stortingets anmodningsvedtak nr. 785 (2023-2024). De konkrete vurderingene av økonomiske og administrative konsekvenser av slike tiltak, vil derfor først kunne konkretiseres ytterligere gjennom den videre prosessen før tiltakene eventuelt skal gjennomføres. Gjennomføring av tiltakene vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer over de årene tiltaksplanen skal gjelde for.

Klima- og miljødepartementet vil for enkelte tiltak kunne ha et delansvar for gjennomføring der det kreves at aktører frivillig slutter seg til tiltaket. For noen av disse tiltakene kan det søkes om tilskudd til gjennomføring, eller det eksisterer investeringsposter som verneområdeforvaltningen kan melde inn behov for midler til. De mest aktuelle ordningene på Klima- og miljødepartementets budsjett som det kan være aktuelt å søke om støtte til gjennomføring av enkelte tiltak på er:

- Kap. 1420, post 60 – Natursats: for tilskudd til blant annet revisjon av vedtatte naturmangfoldplaner og regionale planer for villreinfjellene, gjennomgang av eldre arealplaner (planvask), og til planlegging og gjennomføring av lokale tiltak for å ivareta naturmangfold.
- Kap. 1420, post 80 – Naturrestaurering: for tilskudd til naturrestaurering utenfor verneområder, for tiltak som bidrar til å forbedre eller gjenopprette tilstand i økosystemer for er blitt forringet eller ødelagt, er av en viss vesentlighet og er egnet til å gi varig virkning.
- Kap. 1420, post 81 - Villreinfjellet som verdiskaper: for tiltak som fremmer flere formål samtidig (bred verdiskaping). Ordningen er spesielt innrettet mot reiselivet og skal ha god samhandling med handlingsprogrammene til regionale planer.
- Kap. 1420, post 31 - Tiltak i verneområder og naturrestaurering: som er en statlig investeringspost, der forvaltningsmyndigheten for verneområder kan melde inn behov for midler for å bedre tilstanden til verneverdiene.

Tiltakene som foreslås vil i ulik grad kunne føre til endring i, eller opphør av, en eller flere aktiviteter for berørte aktører. Dette gjelder eksempelvis camping-aktivitet langs veier der det foreslås tiltak om campingforbud eller stopp- og parkeringsforbud, og tiltak om endringer i hytte- og løypenettet i villreinområdene. For noen tiltak vil det være behov for finansiering og kompensasjon. Det vil også være behov for ressurser i form av kompetanse og kapasitet for å gjennomføre en del tiltak, både i miljøforvaltningen og i andre sektorer. Gjennomføringen av disse tiltakene bygger derfor på en forutsetning om at det prioriteres midler til dette.

Flere av tiltakene i tiltaksplanene er ikke bare et statlig ansvar, men vil også kreve samarbeid med, og innsats fra, kommunale og regionale myndigheter og private aktører dersom disse frivillig ønsker å være ansvarlig for gjennomføring av tiltak. Kommunene forvalter store deler av arealene som påvirker villreinen, og har en sentral rolle i forvaltningen av villreinområdene etter plan- og bygningsloven.

Kommunale arealplaner er juridisk bindende og styrer arealbruken i villreinområdene utenfor verneområdene. Disse skal følge opp og gjennomføre både lokale, regionale og nasjonale føringer og mål, blant annet de som blir gitt i de regionale planene for villreinområdene. Kommunene må blant annet vurdere virkningen på villrein med arealplaner som legger til rette for tiltak og aktiviteter i og omkring villreinområdene.

Naturarealene representerer en betydelig verdi for mange distriktskommuner. En bærekraftig forvaltning av naturressursene legger grunnlaget for både arbeidsplasser og utvikling. For mange er naturen i seg selv en viktig faktor for valg av bosted, samtidig som den skaper arbeidsplasser innen jord- og skogbruk, og gir grunnlag for næringer knyttet til hytter, turisme og reiseliv. Nærhet til naturen, opplevelser og tette lokalsamfunn gjør distriktsområdene attraktive og unike. Attraktive omgivelser og tilgang til natur er også kvaliteter som påvirker identitet, folkehelse og miljø. Forvaltningen av naturarealene i villreinområdene er derfor sentral for mange distriktskommuner. Samtidig er naturarealer viktig i regional og nasjonal sammenheng, blant annet for å bevare leveområdene til villreinen eller annen verdifull natur.

I forslagene til tiltaksplaner er det lagt vekt på å verne om det lokale selvstyre i arealforvaltningen, og gjennom dialog med kommunene og fylkeskommunene, å finne gode felles løsninger på utfordringene for villreinen. Dette kommer blant annet til uttrykk ved at tiltakene som foreslås gjennomført helt eller delvis av kommunene og fylkeskommunene, er avhengige av frivillig tilslutning.

Videre vil tiltaksplanene påvirke utøvere av tradisjonelt friluftsliv, gjennom konsekvenser av flere av de foreslåtte tiltakene. Dette gjelder for eksempel forslag om å legge ned merkede stier, innskrenke åpningstidene på enkelte hytter eller stenge veier for allmenn trafikk. Sistnevnte har ofte vært viktige innfallsporter til mye brukte friluftslivsområder. I forkant av alminnelig høring har derfor departementet lagt stor vekt på å involvere organisasjoner som ivaretar friluftslivinteressene på vegne av fellesskapet - DNT, Norsk friluftsliv og NJFF.

Vurderinger og anslag over konsekvensene samlet for de respektive tiltaksplanene er nærmere redegjort for i kapittel 6.5, 7.5 og 8.5, samt i vedlagte forslag til tiltaksplaner.

6 Forslag til tiltaksplan for Knutshø villreinområde

6.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan

Særlige utfordringer i Knutshø er:

- *Lave slaktevekter på kalv:* Kalvene veier for lite når de felles.
- *Få kalver per simle/ungdyr:* Det er for få kalver per simle.
- *Begrenset arealbruk:* Villreinen bruker bare en liten del av området sitt.

Disse utfordringene må løses for å oppnå middels kvalitet. Lave slaktevekter er hovedårsaken til at Knutshø fikk dårlig tilstand i klassifiseringen i 2022, men de andre problemene er også nær ved å gi dårlig tilstand. Det er også viktig å forvalte reinen og villreinområdet på en slik måte at de andre parameterne i kvalitetsnormen ikke blir dårligere i fremtiden.

De mest sentrale tiltakene som foreslås for forbedring er knyttet til å:

- *Bevare urørte områder og trekkpassasjer:* Beskytte områdene villreinen bruker og gjøre det lettere for dem å bruke mer av området.
- *Lette tilgangen til områder som villreinen bruker i dag*
- *Redusere sykdomsrisiko:* Tiltak for å hindre spredning av sykdom og parasitter.

Det foreslås i tillegg tiltak knyttet til blant annet:

- *Helhetlig arealforvaltning:* Følge Stortingets føringer for en helhetlig og restriktiv arealforvaltning og økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, jf. Meld. St. 18 (2023-2024) jf. Innst. S 374 (2023-2024).
- *Bestandsforvaltning:* Mer bærekraftig bestandsforvaltning av villrein
- *Oppfølging og evaluering:* Jevnlig oppfølging og revidering av tiltakene for å sikre at målene nås.

6.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen

Statsforvalteren i Trøndelag, sammen med Norsk villreinsenter nord (sekretær), har ledet arbeidet med utforming av utkast til tiltaksplan for Knutshø villreinområde. Arbeidet var organisert i en tverrfaglig prosjektgruppe bestående av representanter fra fire ulike kommuner, én fylkeskommune (representant for begge fylkeskommunene), verneområdeforvaltning, statlig villreinnemnd, rettighetshavernes villreirutvalg og to statsforvaltere. Gjennom prosessen ble det lagt opp til en bred involvering, med møter, innspillsrunder og fagdager, og det kom inn et stort antall innspill. Innspillene ble vurdert sammen med andre relevante tiltak. Arbeidet i prosjektgruppen har vurdert tiltak og tematikk på mange ulike samfunnsområder knyttet til ulike påvirkningsfaktorer, og har i tillegg til hensynet til villrein blant annet vektlagt andre viktige samfunnsinteresser som verdiskaping, lokalt selvstyre, næringsutvikling og lokal aksept i utformingen av utkastet til tiltaksplan.

For å så langt som mulig oppnå konsensus, har man for enkelte tiltak foreslått mildere tiltak fremfor kraftigere tiltak i første omgang, som kan påvirke tiden før mål nås. Samtidig vil dette også kunne gi tiltakene tid til å modnes hos alle berørte aktører, og at man oppnår større aksept.

Det ble i faggrunnlaget foreslått at det settes inn tiltak for sju utvalgte innsatsområder for å bedre tilstanden for villreinen i Knutshø villreinområde:

- Arealplanlegging og arealforvaltning
- Gjenopprette funksjonelt trekk mellom Knutshø og Snøhetta villreinområder

- Ivareta urørte områder og trekkpassasjer som villreinen bruker i dag
- Lette villreinens tilgang til områder som i dag brukes lite
- Redusere risiko for smitteoverføring av sykdom og parasitter i villreinområdet
- Bestandsforvaltning
- Redusere negativ påvirkning på villrein

Det foreslås i faggrunnlaget en del tiltak som regulerer ferdsel, arealforvaltning, bestandsforvaltning og som kan redusere smitteoverføring. Noen av tiltaksforslagene er verdivalgstiltak, noen er regelverkstiltak og andre er mulige å gjennomføre relativt raskt. For den motoriserte ferdselen på veier ble det foreslått ulike reguleringer og trinnvise løsninger. For å redusere smitteoverføringspunkter mellom dyr ble det foreslått en bred tilnærming med tiltak og overvåkning. Innenfor bestandsforvaltning ble det foreslått videre analyser, kunnskapsinnhenting og tiltak for å bedre datagrunnlaget. Prosjektgruppen vurderer at tålegrensen for ytterligere inngrep i Knutshø er nådd, og foreslo derfor et midlertidig bygge- og deleforbud for ny utbygging, at det utarbeides bindende statlige planbestemmelser og ulike forbud mot arealkrevende inngrep.

6.3 Departementets vurderinger og forslag

6.3.1 Innledning

Som det kommer frem av departementets vurderinger i kapittel 4.4. over, har departementet gjort en rekke justeringer i forslaget til tiltaksplan for Knutshø villreinområde, både knyttet til innhold og fremstilling. Nedenfor gjennomgås de mest sentrale endringene i departementets forslag sammenlignet med faggrunnlaget nærmere.

6.3.2 Tiltakspakke 1 En helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

Hovedformål med denne tiltakspakken er å styrke vektleggingen av villreinhensyn i arealforvaltningen i villreinområdet for å forebygge tap av villreinens leveområder. Departementet har gjort flere endringer i tiltakspakken som knytter seg til arealforvaltning, både grunnet forhåndsinnspill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Oppsummert utgår tiltak om statlig midlertidig bygge- og deleforbud, statlige planbestemmelser, forbud mot mineralutvinning- og undersøkelser, og forbud mot vindkraft – og solkraftutbygging i Knutshø villreinområde av hensyn til å tilpasse tiltaksplanen til villreinmeldingen. Departementet foreslår som erstatning for de overnevnte tiltakene blant annet tiltak om statlige planretningslinjer, vurdering av endringer i rundskrivet T-2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinområdet og, tiltak om høy terskel etter sektorregelverk for arealinngrep i villreinområdet i tråd med villreinmeldingen og Stortingets behandling av denne.

Departementet har videre innpasset justerte versjoner av tiltakene i faggrunnlagets tiltakspakke om å gjenopprette funksjonelt trekk mellom Knutshø og Snøhetta villreinområder i tiltakspakken om areal. Hovedformålet med dette tiltaket er å bedre beitefleksibiliteten for villreinen i Knutshø, som er et av de viktigste tiltakene mot kommende klimaendringer, gjennom å vurdere naturrestaurerende tiltak for å gjenopprette sesongtrekk mellom villreinområdene Snøhetta og Knutshø. I faggrunnlaget var det forslag om å legge E6 og jernbane i tunell fra Hjerkinntil Kongsvold. Vei og jernbaneprosjekter prioriteres i Nasjonal transportplan som legges frem en gang i hver stortingsperiode. Departementet viser til at prosjektene ikke er omtalt i Meld. St. nr. 14 Nasjonal transportplan 2025 – 2036. Miljødirektoratet skal ut fra dette gjøre en samlet vurdering av tiltak i de respektive faggrunnlagene i samråd med Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet. I vurderingen skal det legges vekt på at størst mulig nytte for villreinen i forhold til kostnaden og i forhold til eventuelle naturinngrep.

Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte forslag til tiltaksplan.

6.3.3 Tiltakspakke 2 Ivareta urørte områder og trekkpassasjer som villreinen bruker i dag

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å sikre funksjonalitet i trekk innad i villreinområdet gjennom året, som tar høyde for variasjoner, mellom år og over tid, i populasjons- og klimatiske forhold. Sammenlignet med tiltakene som ble foreslått i faggrunnlaget, foreslår departementet for det første at tiltaket om å legge løyper for hundekjøring til utkanten av villreinområdet utgår som et eget tiltak, og heller innplasseres som en del av tiltaket om å kanalisere ferdsel gjennom sti- og løypeplaner i Knutshø villreinområde i tiltakspakken om å redusere negativ påvirkning på villrein. Videre foreslår departementet enkelte justeringer i tiltaket knyttet til veier i villreinområdet (*Unndalsvegen, Vinstradalsvegen, Bekkelægervegen, Tanglægervegen, Sætervegen, Einunndalsvegen*) sammenlignet med forslaget til trinnvis løsning for de samme veiene i faggrunnlaget. Departementet oppfordrer veieiere og kommuner til å gjennomføre tiltak om stopp- og parkeringsforbud på samtlige veier samt, for de mindre sideveiene (ikke Einunndalsvegen, Sætervegen og Orkelsjøvegen) også at det vurderes innføring av åpningstider på døgnet for motorisert ferdsel.

Når det gjelder tiltak knyttet til pilgrimsleden i Drotningdalen og Vinstradalen, oppfordrer departementet i første omgang til at det opparbeides en alternativ trase for pilgrimsleden i Drivdalen som kan benyttes i starten av sesongen (frem til 18 juni) samt å forsterke eksisterende informasjonstiltak og markedsføringstiltak. Dersom tiltakene ikke gjennomføres, eller gjennomføres uten tilstrekkelig effekt, kan det bli aktuelt å vurdere fjerning av merking av stier og løyper av hensyn til naturmiljøet og kulturminner i Dovrefjell-Sunndalsfjella nasjonalpark, jf. verneforskriftens § 7, femte avsnitt. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte forslag til tiltaksplan.

For tiltaket knyttet til campingplassen «Sandtaket» ved Langtjønn, innebærer forslaget til tiltak at Klima- og miljødepartementet er ansvarlig for å innlede dialog med driver og grunneier på campingplassen om å vurdere nedlegging av campingplassen.

6.3.4 Tiltakspakke 3 Lette villreinens tilgang til områder som i dag brukes lite

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å få villreinen til å ta i bruk større deler av villreinområdet enn de gjør i dag. Sammenlignet med tiltakene som ble foreslått i faggrunnlaget, foreslår departementet at tiltaket om å legge deler av elven Einunna i rør ikke videreføres. Tiltak om reduksjon av motorferdsel inn til Orkelsjøen videreføres som en del av tiltakene i tiltakspakken om å redusere negativ påvirkning for villrein om reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder og økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder. Tiltaket om FoU-prosjekt om villreinens arealbruk og genetiske tilhørighet i Savalen videreføres.

Videre foreslår departementet enkelte justeringer i tiltaket knyttet til veier i villreinområdet (*Orkelsjøvegen, Orkeldalsvegen, Veslorkelsjøvegen, Setaldalen, Rødalsvegen og Gløtvegen*) sammenlignet med forslaget til trinnvis løsning for de samme veiene i faggrunnlaget. Departementet oppfordrer veieiere og kommuner til å gjennomføre tiltak om stopp- og parkeringsforbud på samtlige veier samt, for de mindre sideveiene (ikke Einunndalsvegen, Sætervegen og Orkelsjøvegen) også at det vurderes innføring av åpningstider på døgnet for motorisert ferdsel. Når det gjelder tiltaket om vinterbrøyting av Sjølivegen har departementet på bakgrunn av innspill om konsekvenser av tiltaket for brukerinteresser i området, foreslått ytterligere to alternative forslag til alternative brøytereimer for veien. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte forslag til tiltaksplan.

6.3.5 Tiltakspakke 4 Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å få en bedre forståelse av hvorvidt, og eventuelt hvordan, sykdommer og parasitter i villreinområdet påvirker villrein. Tiltaket om å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter, er både knyttet til smitteoverføring mellom villrein og på tvers av

arter ved kjente smittepunkter. Det finnes mye kunnskap om påvirkning på villrein av sykdommer og parasitter. Hvorvidt det er behov for ytterligere kunnskapsinnhenting, må vurderes nærmere. Det foreslås å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i enkelte områder. Departementets forslag inneholder, i stedet for faggrunnlagets fire forslag, ett forslag til tiltak. Dette tiltaket innebærer å gå i dialog med beitenæringen og andre relevante aktører om hvordan kunnskapsutfordringer og forebyggende tiltak kan bidra til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet.

6.3.6 Tiltakspakke 5 Bestandsforvaltning

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å innhente kunnskap som kan bidra til å si noe om årsakene til lave kalvevekter, og vurdere endringer i bestandsforvaltningen som bidrar til å øke slaktevekter på kalv, øke andel eldre bukk og bedre kalveproduksjon i tråd med de overordnede målene i bestandsforvaltningen. Departementet foreslår ikke vesentlige endringer i tiltakspakken som er knyttet til bestandsforvaltning. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

6.3.7 Tiltakspakke 6 Redusere negativ påvirkning på villrein

Hovedformålet med dette innsatsområdet er å redusere totalbelastningen for villreinen fra ferdsel, sykling og motorferdsel, og andre forstyrrelser i villreinområdet. Sammenlignet med tiltakene som ble foreslått i faggrunnlaget, foreslår departementet en justering av tiltakene knyttet til ferdsel, både for å bedre samordne disse på tvers av tiltaksplaner og for å følge opp føringene i stortingsmeldingen om villrein. Dels som justering og dels som forenkling og samordning, foreslår departementet blant annet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplaner, og tiltak knyttet til regulering av ferdsel henholdsvis utenfor og innenfor verneområder i villreinområdet. Departementet foreslår også tiltak knyttet til å utvikle en nasjonal godkjenningsordning for guider, digitalt saksbehandlingssystem for motorferdsel, reduksjon og tilpasning av motorferdsel og økt kunnskap og samordning av motorferdsel i villreinområdet, operasjonalisere villreinfond samt gjennomføre et FoU-prosjekt om klimaendringers påvirkning på villrein. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

6.3.8 Tiltakspakke 7 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplanen

Tiltakspakken er foreslått fra departementet. De øvrige tiltakspakkene inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Knutshø villreinområde. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering av tiltaksplanen og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan bidra å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdet.

6.4 Forventet effekt for villreinen

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert den forventede effekten av tiltakspakkene i forslag til tiltaksplan for Knutshø villreinområde. Den forventede effekten for villrein er vurdert basert på muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 og muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050.

Når det gjelder muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050, vises det til at Knutshø villreinområde har særlige utfordringer med lave slaktevekter på kalv, lavt antall kalv per simle/ungdyr, og dyrene har en begrenset arealbruk hvor de benytter en unaturlig liten andel av villreinområdet. De lave slaktevektene på kalv er årsaken til at Knutshø har dårlig status i klassifiseringen fra 2022, men den lave produksjonen av antall kalv per simle/ungdyr, og dyrenes begrensede arealbruk er svært nær å gi dårlig tilstand, og må løses hvis målet om middels kvalitet

skal nås. Det er i tillegg avgjørende å ha en forvaltning av reinen og villreinområdet slik at de øvrige parameterne i kvalitetsnormen ikke har negativ utvikling og får dårlig status i årene som kommer.

For å bedre tilstanden og nå mål om middels kvalitet for villreinen i Knutshø er det behov for kraftfulle tiltak. Mange av tiltakene i planen er kunnskapsinnhenting. Kunnskap er nyttig, men disse tiltakene har i seg selv ingen effekt på tilstanden til reinen. Mange av de foreslåtte tiltakene i tiltakspakkene har også usikkerhet knyttet til hvordan tiltakene vil gjennomføres, som gir stor usikkerhet rundt virkemidlenes endelige utforming og dermed hvor sterke de vil bli for å håndtere / dempe negative påvirkningsfaktorer for villrein. Det er i tillegg stor usikkerhet i hvor stor grad de foreslåtte virkemidlene vil bli etterlevd. Slik tiltakspakkene foreslås utformet, hvor mange av tiltakene ikke har noen direkte effekt, og hvor utforming og etterlevelse av andre tiltak er ukjent, vurderes tiltakspakkene samlet sett som svake.

De tiltakspakkene som vurderes å ha best effekt for å bedre tilstand antas å være tiltakspakkene knyttet til å ivareta urørte områder og trekkpassasjer som villreinen bruker i dag, til å lette tilgangen til områder som brukes lite av villreinen per i dag, samt tiltak for å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet. Dersom tiltak i disse tiltakspakkene iverksettes raskt forventes det at det vil være effektivt.

Det forventes at de pågående klimaendringene vil forverre situasjonen for villreinen. Negative påvirkningsfaktorer forårsaket av klimaendringer må håndteres hvis reinen i Knutshø skal ha en middels kvalitet innen 2050.

Med utgangspunkt i at klimaendringene vil forverre situasjonen for villreinen i Knutshø, at det er usikkerhet knyttet til utfall og oppfølging av kunnskapsinnhenting, utfall og oppfølging av regelverksendringer, utfall av planendringer, samt at de konkrete tiltakene som foreslås gjennomført innenfor villreinområdet er svake, vurderes muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050 som liten til middels. Spesielt er innsatsen rettet mot de to sentrale påvirkningsfaktorene, sykdom/parasitter og den utstrakte bruken av veinettet, for svak til at det forventes et utfall i tråd med målsetningen. Denne vurderingen kan endres etter hvert som tiltak gjennomføres.

Når det gjelder muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 er prosessene med å følge opp stortingsmeldingen og slutføre tiltaksplanene tidkrevende. Det vil ta flere år å gjennomføre tiltakene. I tillegg vil det vil trolig ta flere år før tiltakene får målbar effekt på villreinen. Dette er årsaken til at muligheten for å stoppe den negative utviklingen i Knutshø villreinområde innen 2030 vurderes som liten.

6.5 Administrative og økonomiske konsekvenser

Samlet vil tiltakene i tiltaksplanen for Knutshø villreinområde, dersom de gjennomføres som foreslått, ha konsekvenser for en rekke ulike aktører, både for allmennheten, lokalsamfunn, forvaltningen og andre aktører.

For veieiere og andre brukere av veiene det oppfordres til å gjennomføre tiltak knyttet til, kan tiltaksplanen få konsekvenser i form av ulike begrensninger i bruken av veier eller reduksjon i veiinntekter. For allmennheten kan tiltak knyttet til kanalisering av ferdsel føre til endringer i utøvelsen av friluftslivet, og veitiltak kan i noen tilfeller påvirke allmennhetens tilgang til enkelte deler av villreinområdet.

For kommunen og fylkeskommunen vil tiltakene knyttet til eksempelvis arealforvaltning og samordning og reduksjon av motorferdselspraksis kunne ha konsekvenser i form av økt ressursbruk. Forslaget til tiltaksplan for Knutshø villreinområde pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men inneholder flere tiltak der kommunene eller fylkeskommunene oppfordres til å

være ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene, enten alene eller sammen med andre myndigheter eller aktører. Eksempelvis oppfordres kommunene i villreinområdet til å gjennomføre planvaskprosesser, til å samordne og redusere motorferdselen kommunen er ansvarlig for å tillate, og til å regulere ferdselen på veier der kommunen har myndighet til å gjøre dette. Fylkeskommunen oppfordres blant annet til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder.

Samtlige av disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. De konsekvenser som vil inntreffe for kommunene og fylkeskommunene, vil derfor følge av i hvilken grad de frivillig velger å tilslutte seg tiltakene. Felles for tiltakene er også at de må følges opp i ordinære prosesser dersom kommunene og fylkeskommunene slutter seg til tiltaket i tiltaksplanen, for eksempel planprosesser etter plan- og bygningsloven eller prosesser for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløvsloven.

Konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene er stort sett både på kort og lang sikt at gjennomføringen av tiltakene kan medføre behov for noen administrative ressurser for aktuelle kommuner og fylkeskommuner. I mange tilfeller finnes det også tilskuddsordninger som kommunene kan søke om midler til å gjennomføre tiltak.

For beitenæringen vil tiltak knyttet til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter ved smittepunkt, eksempelvis endret plassering, inngjerding og fjerning av saltsteinplasser, kunne innebære økt bruk av ressurser i form av tid og innsats for å føre tilsyn med beitedyrene. I enkelte tilfeller vil en slik endring kunne innebære beiterestriksjoner. Videre vil kostnader knyttet til eksempelvis utstyr og parasittbehandling før beiteslipp kunne ha kostnader for beitenæringen og Mattilsynet. Tiltak knyttet til endret bruk av beite vil også kunne føre til gjengroing, noe som potensielt vil kunne gi dårligere beitegrunnlag for beitedyr og villrein. Det er usikkert hva de samlede konsekvensene vil bli, derfor er det behov for å utrede dette nærmere. For tiltak knyttet til veier er det gjennomgående foreslått unntak for landbruksvirksomhet, og det antas derfor at konsekvensene for landbruket vil bli begrensede. Det bes i tillegg særskilt om at næringsaktører kommer med innspill knyttet til konsekvensene av tiltak som foreslås.

For forvaltningen av ulike sektorer vil forskjellige tiltak som innebærer kunnskapsinnhenting innebære økonomiske konsekvenser. I tillegg vil både gjennomføringen, oppfølgingen og evalueringen av tiltaksplanene generelt ha konsekvenser i form av behov for administrative og økonomiske ressurser. Dette vil dekkes innenfor gjeldende budsjettår.

Tiltaksplanen inneholder videre tiltak som forutsetter frivillig tilslutning og som kan få økonomiske konsekvenser for staten. Klima- og miljødepartementet vil eksempelvis kunne være delansvarlig for gjennomføring av tiltak som oppfordrer kommuner eller private aktører til å gjennomføre tiltak. For noen av disse tiltakene kan det søkes om tilskudd til gjennomføring, eller det eksisterer investeringsposter som verneområdeforvaltningen kan melde inn behov for midler til. Se nærmere om dette i pkt. 5.2 over og i vedlagte forslag til tiltaksplan. Omfanget av kostnader for staten vil derfor først kunne klargjøres i den videre oppfølgingsprosessen i etterkant av høring. Tiltak som fastsettes i endelige tiltaksplaner og som krever økonomiske og administrative ressurser dekkes innenfor berørte departementers gjeldende budsjettår. Gjennomføring av tiltakene vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettår over de årene tiltaksplanen skal gjelde for.

Klima og miljødepartementet har vurdert forventede administrative og økonomiske konsekvenser på bakgrunn av de overordnede samfunnsøkonomiske vurderingene som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen av berørte kommuner og andre i forkant av

høringen. De mer konkrete fremstillingene av konsekvensene for de ulike tiltakene i tiltaksplanen fremgår av vedlagte forslag til tiltaksplan for Knutshø villreinområde.

7. Forslag til tiltaksplan for Snøhetta villreinområde

7.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan

Særlige utfordringer i Snøhetta villreinområde er:

- *Få kalver per simle/ungdyr*: Det er for få kalver per simle
- *Lave slaktevekter på kalv*: Kalvene veier for lite
- *Lite funksjonelle trekkpassasjer*: Trekkpassasjene er forringet, slik at villreinens leveområde er fragmentert.

Disse problemene må løses for at villreinområdet skal oppnå middels kvalitet. Det er også viktig å forvalte villreinen og villreinområdet på en slik måte at de andre parameterne i kvalitetsnormen ikke blir dårligere i fremtiden.

Tiltak for forbedring er:

- *Restaurere, opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter og ivareta urørte områder som reinen bruker i dag*: Bevare villreinens leveområde og gjøre det lettere for reinen å bruke mer av leveområdet. Forbedrede vandringsmuligheter øker mulighetene for dyrene til å få jevnlig tilgang til gode beiter
- *Helhetlig arealforvaltning: Følge Stortingets føringer for en helhetlig og restriktiv arealforvaltning og økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, jf. Meld. St. 18 (2023-2024) jf. Innst. S 374 (2023-2024)*.
- *Bestandsforvaltning*: Mer bærekraftig bestandsforvaltning av villrein
- *Redusere sykdomsrisiko*: Sikre gode sykdomsforebyggende tiltak, samt fortsatt effektiv håndtering og bekjempelse av alvorlige sykdomsutbrudd
- *Oppfølging og evaluering*: Jevnlig oppfølging og revidering av tiltakene for å sikre at målene nås.

7.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen

Statsforvalteren i Trøndelag, sammen med Norsk villreinsenter nord (sekretær), har ledet arbeidet med utforming av utkast til tiltaksplan for Snøhetta villreinområde. Arbeidet var organisert i en tverrfaglig prosjektgruppe bestående av representanter fra fire kommuner, én fylkeskommune (representant for fylkeskommunene), verneområdeforvaltning, statlig villreinnemnd, rettighetshavernes villreinutvalg og tre Statsforvaltere. I prosessen ble det lagt opp til en så bred involvering som mulig ut fra tilgjengelige ressurser. Gjennom møter, innspillsrunder og fagdager kom det inn et stort antall innspill. Samtlige innspill ble vurdert sammen med andre relevante tiltak.

Arbeidet i prosjektgruppen førte til konstruktive diskusjoner over et bredt spekter av temaer. Flere av representantene la vekt på verdiskaping, lokalt selvstyre, næringsutvikling og lokal aksept i mange av diskusjonene. Prosjektgruppa har vært viktig for å belyse samfunnsmessige kostnader. I arbeidet ble det tilstrebet å nå konsensus om tiltakene. Det ble oppnådd konsensus for mange av tiltakene, og der det var uenigheter ble det tatt dissens.

Det foreslås i faggrunnlaget at det settes inn tiltak for åtte utvalgte innsatsområder, som skal bidra til å bedre tilstanden for villreinen i Snøhetta villreinområde:

- Gjenopprette funksjonelle trekk til andre villreinområder
- Gjenopprette et funksjonelt trekk mellom Snøhetta øst og vest – nord for Aursjøen
- Gjenopprette et funksjonelt trekk mellom Snøhetta øst og vest – sør for Aursjøen
- Opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter øst for Snøhetta-massivet

- Bestandsforvaltning
- Snøhetta vest
- Arealplanlegging og arealforvaltning
- Redusere negativ påvirkning på villrein.

Noen av tiltakene er verdivalg, noen handler om regelverk mens andre er mulig å gjennomføre relativt raskt. For å håndtere ferdsel er det foreslått områder med ferdselsrestriksjoner i deler av året og andre reguleringer. Det er blant annet foreslått en del tunge infrastrukturtiltak som å fjerne en veistrekning i Torbuhalsen og fjerning av Reinheim turisthytte med tilhørende stier gjennom Stropplsjødalen. Det foreslås ferdselsrestriksjoner i deler av året, og i utvalgte områder og flere reguleringer av den organiserte ferdselen. Innenfor bestandsforvaltning er det foreslått videre analyser, kunnskapsinnhenting og tiltak for å bedre datagrunnlaget. For arealforvaltningen er det foreslått at det utarbeides statlige planbestemmelser og ulike forbud mot arealkrevende inngrep. Det foreslås at den motoriserte ferdselen gjennomgås og reguleres ytterligere. Tiltakene er rangert etter effekt for villrein, kostnader og effekter for andre.

7.3 Departementets vurderinger og forslag

7.3.1 Innledning

Som det fremgår av departementets vurderinger i kapittel 4.4. over, har departementet gjort en rekke justeringer i forslaget til tiltaksplan for Snøhetta villreinområde, både knyttet til innhold og fremstilling. Nedenfor gjennomgås de sentrale innholdsmessige endringene i departementets forslag, sammenlignet med faggrunnlaget.

7.3.2 Tiltakspakke 1 – En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

Hovedformålet med dette innsatsområdet er å styrke vektleggingen av villreinhensyn i arealforvaltningen i villreinfylket for å forebygge tap av villreinens leveområder. Departementet har gjort flere endringer i tiltakspakken sammenlignet med faggrunnlaget, både grunnet forhåndsinnspill og for å sikre samsvar mellom tiltaksplanen og Stortingsmeldingen om villrein. I departementets forslag utgår følgende tiltak; å innføre statlige planbestemmelser, å ikke tillate nye hytter eller utvidelser av hytter, forbud mot mineralundersøkelser- og utvinning og forbud mot vindkraft- og solkraftutbygging i Snøhetta villreinområde, av hensyn til å tilpasse tiltaksplanen til villreinmeldingen. Departementet foreslår som erstatning for de nevnte tiltakene blant annet tiltak om statlige planretningslinjer, vurdering av endringer i T-2/16, regionale tiltak for arealforvaltningen i villreinområdet og tiltak om høy terskel etter sektorregelverk for arealinngrep i villreinfylket.

I departementets forslag videreføres følgende tiltak; dialogforum for villreinforvaltning og å sikre at villreinnemnda er høringspart i alle arealsaker i villreinfylket i villreinområdet. Tiltak som departementet foreslår i tillegg, er følgende tiltak; styrking av Norsk Villreinsenter som kompetansesenter for villrein og kompetanseheving om villrein for kommunestyre og fylkesting. Tiltaket i faggrunnlaget om oppkjøp og fjerning av hytter er i departementets forslag erstattet med tiltaket operasjonalisering av villreinfond, se tiltakspakke 6.

Departementet har videre tatt inn en justert versjon av tiltaket i faggrunnlagets tiltakspakke, om å gjenopprette funksjonelle trekk til andre villreinområder og internt i villreinområdet i tiltakspakken om areal. Hovedformålet er å bedre beitefleksibiliteten for villreinen i Snøhetta, gjennom å vurdere tiltak for å restaurere sesongtrekk mellom villreinområdene Snøhetta og Knutshø, og Snøhetta og Rondane. Ved klassifiseringen etter kvalitetsnormen ble tilstanden for funksjonelle trekkpassasjerer for villreinen i Snøhetta klassifisert til dårlig tilstand. Økte vandringsmuligheter øker mulighetene for dyrene til å få jevnlig tilgang til gode beiter. Restaurering av trekk er også et av de viktigste tiltakene for å forebygge negative effekter for villrein av kommende klimaendringer. I faggrunnlaget var det i

dette innsatsområdet/tiltaksplanen foreslått tiltak som innebærer å legge E6 og jernbane i tunell mellom Snøhetta og Knutshø villreinområder, og mellom Snøhetta og Rondane villreinområder. I tillegg var det i innsatsområde 3; Gjenopprette et funksjonelt trekk mellom Snøhetta øst og vest – nord for Aursjøen, foreslått som et trinn 2-tiltak å legge Aursjøvegen i tunell over Torbuhalsen. Vei og jernbaneprosjekter prioriteres i Nasjonal transportplan som legges frem en gang i hver stortingsperiode. Departementet viser til at prosjektene ikke er omtalt i Meld. St. nr. 14 Nasjonal transportplan 2025 – 2036. Miljødirektoratet skal ut fra dette gjøre en samlet vurdering av tiltak i de respektive faggrunnlagene i samråd med Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet. I vurderingen skal det legges vekt på at størst mulig nytte for villreinen i forhold til kostnaden og i forhold til eventuelle naturinngrep.

Samtlige tiltak i denne tiltaksplanen er utformet felles for departementets forslag til tiltaksplaner for Knutshø, Rondane og Snøhetta. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

7.3.3 Tiltakspakke 2 - Gjenopprette et funksjonelt trekk mellom Snøhetta øst og vest

Kraftutbygging har delt Snøhetta villreinområde i to; Snøhetta øst og vest. Hovedformålet med innsatsområdet/tiltaksplanen er å restaurere trekk mellom disse to delene av villreinområdet, ved å redusere den barriereeffekten som medfølger ferdsel på Torbuhalsen og ferdsel på og tilknyttet Aursjøvegen. Tiltakspakken er delt i to deler, nord (a) og sør (b) for Aursjøen av praktiske hensyn. I området nord for Aursjøen, del 2a, var det i faggrunnlaget foreslått å innføre ferdselsrestriksjon i en sone over Torbuhalsen i perioden 15. juni til 30. oktober. I departementets forslag videreføres ikke dette som et tiltak. I stedet foreslås det et tiltak om informasjon og kanalisering av ferdsel, for å bidra til å redusere ferdselen i dette området. I faggrunnlaget var det videre foreslått tiltak for å redusere ferdsel og aktivitet knyttet til Aursjøvegen. Av disse tiltakene foreslås det å ikke videreføre tiltaket om å sanere Aursjøvegen fra Krøsbekken til hytteområder ved Aursjøen i Molde kommune. I stedet foreslås det å stenge Aursjøvegen for gjennomkjøring ved at eksisterende bom ved Krøsbekken og en ny bom etter den østligste av hyttene ved Aursjøen brukes til å stenge for allmenn ferdsel. Dette vil gjøre det mulig å tillate nødvendig ferdsel gjennom det avstengte området, samtidig som man bidrar til mer ro i området. Fordi veien ikke saneres over Torbuhalsen, og på bakgrunn av forhåndsinnspill, inneholder departementets forslag et tiltak om å innføre sykkelforbud på Aursjøvegen over Torbuhalsen, som er nytt sammenlignet med faggrunnlaget.

Tiltakene fra faggrunnlaget om kortere åpningstider på Aursjøvegen fra Eikesdalen og Litldalen, kortere åpningstider på Aursjøvegen fra Litldalen til Krøsbekken og å innføre campingforbud og fjerne muligheter for villcamping langs Aursjøvegen, videreføres i departementets forslag. I dette innsatsområdet i faggrunnlaget var det foreslått et trinn 2-tiltak om å legge veien over Torbuhalsen i tunell. Dette tiltaket videreføres ikke i departementets forslag, men er en del av tiltaket i Innsatsområde 2 - Gjenopprette funksjonelle trekk til andre villreinområder og internt i villreinområdet, om å prioritere eventuell videre innsats med overordnede infrastrukturprosjekter i villreinområdene frem mot 2050. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

Hovedformålet med tiltakene i del 2b sør for Aursjøen, er å redusere ferdselen på og aktivitet knyttet til Dalsidevegen. Departementets forslag viderefører de to tiltakene som dette innsatsområdet inneholdt i faggrunnlaget; kortere åpningstid på Dalsidevegen og campingforbud og fjerning av muligheter for villcamping langs Dalsidevegen med sideveier. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

7.3.4 Tiltakspakke 3 - Opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter øst for Snøhetta-massivet

Hovedformålet med dette innsatsområdet er å opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter øst for Snøhetta-massivet, ved å redusere barriereeffekter og forstyrrelser fra ulike aktiviteter. I dette området er det betydelig ferdsel, spesielt knyttet til å oppleve moskus, og ferdselen ventes å øke. I faggrunnlaget inneholder innsatsområdet en rekke tiltak, hvorav flere var trinn 2-tiltak (fjerne moskusen fra Dovrefjell, stenge og rive Snøheim turisthytte, fjerne Snøheimvegen, flytte Viewpoint Snøhetta). I departementets forslag videreføres ikke trinn 2-tiltakene. Dette er imidlertid tiltak som det kan være aktuelle å komme tilbake til på bakgrunn av kommende klassifiseringer og evalueringer av tiltaksplanen.

I faggrunnlaget var det foreslått en ferdselsrestriksjon i et nærmere angitt område i tidsrommet fra 1. august til og med 28. februar. Tiltaket videreføres ikke som et eget tiltak i departementets forslag, men må ses i sammenheng med de mer overordnede tiltakene om å vurdere endringer i verneforskrifter for å muliggjøre regulering av ferdsel innenfor verneområder i villreinområdet og tiltaket om å vurdere regulering av ferdsel utenfor verneområder i villreinområdet. Tiltakene om å begrense ferdsel langs Snøheimvegen og begrense antallet daglige bussavganger til Snøheim, og å fjerne stien gjennom Stroplesjødalen, videreføres. Hensikten er blant annet å redusere barriereeffekten som disse ferdselsårene har. Tiltaket om å stenge og rive Reinheim turisthytte videreføres derimot ikke. I stedet foreslås det å redusere åpningstiden for Reinheim. Dette vil bidra til at færre besøker turisthytta i store deler av høst- og vintersesongene, samt deler av våren. Sammen med fjerning av stien i Stroplesjødalen vil dette bidra til mer ro i denne delen av Stroplesjødalen. Tiltaket om å vurdere campingforbud og fjerning av muligheter for villcamping langs E6 over Dovrefjell videreføres. Dette skal bidra til å redusere ferdsel inn i villreinområdet. Tiltaket om å styre ferdsel til Viewpoint Snøhetta, som er et eksisterende tiltak, videreføres.

I faggrunnlaget inneholdt innsatsområde 4 – Opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter øst for Snøhetta-massivet, et tiltak om å regulere organisert ferdsel i verneområder i villreinområdet. I departementets forslag er tiltaket flyttet til innsatsområde 8, for å synliggjøre at dette er et tiltak som kan gjelde generelt for verneområder i villreinområdet. Dette tiltaket vil likevel være av spesiell viktighet i området øst for Snøhetta-massivet, siden det er her mye av den organiserte ferdselen i villreinområdet foregår.

Faggrunnlaget inneholdt videre et tiltak om å forby fuglehundprøver og trening av fuglehunder vest for E6 over Dovrefjell. I departementets forslag er det to alternativer på høring. Det første alternativet samsvarer med tiltaket i faggrunnlaget. Det andre alternativet er en prioritering av områdene øst og vest for E6, som innebærer at hovedområdet for fuglehundprøver og trening av fuglehunder ved E6 over Dovrefjell er øst for E6, mens området vest for E6 kan benyttes som reserveområde. Sammenlignet med faggrunnlaget er det tydeliggjort at taksering av ryer inngår i tiltaket.

7.3.4 Tiltakspakke 4 - Snøhetta vest

Hovedformålet med dette innsatsområdet er å opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter innad i Snøhetta vest (Tiltakspakke 4a), og å ivareta urørte områder og trekkpassasjer som reinen bruker i dag i Snøhetta vest (Tiltakspakke 4b). Innsatsområdet er som i faggrunnlaget delt inn i to underområder i tråd med dette formålet. Departementets forslag viderefører denne inndelingen.

Den ene undergruppen har som formål å opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter innad i Snøhetta vest. I faggrunnlaget var det to tiltak i denne undergruppa, som begge er rettet mot Aursjøvegen; kortere åpningstid på Aursjøvegen fra Eikesdalen til Aursjøen og å innføre campingforbud og fjerne muligheter for villcamping langs Aursjøveien med sideveier. Begge tiltakene

inngår også i innsatsområde 2 i faggrunnlaget (Gjenopprette et funksjonelt trekk mellom Snøhetta øst og vest – nord for Aursjøen). Dette skyldes at Aursjøvegen både er en barriere for villreinens sesongavhengige trekk innad i Snøhetta vest, og en barriere for villreinens trekk mellom Snøhetta vest og Snøhetta øst. Trekket innad i Snøhetta vest foregår nedenfor Aursjødammen på sommer/høst og om sen vinteren, og er avgjørende for dyrenes bruk av leveområdet. I departementets forslag videreføres de to tiltakene fra faggrunnlaget. Det innebærer at disse to tiltakene både inngår i tiltakspakke 2 - Gjenopprette et funksjonelt trekk mellom Snøhetta øst og vest – nord for Aursjøen og i tiltakspakke 4– Snøhetta vest.

Den andre undergruppa har som formål å ivareta urørte områder og trekkpassasjer som reinen bruker i dag i Snøhetta vest. Ferdsel, turisme og utvikling av reiselivsdestinasjoner som Bjorli og Eikesdal medfører press på villreinens leveområde og kan skape barrierer som hindrer villreinens trekk og områdebruk i Snøhetta vest. Departementets forslag viderefører følgende tiltak i denne undergruppa, sammenlignet med faggrunnlaget; stenge veien inn Sandgrovbotn for allmenn motorferdsel, innføre forbud mot sykling på veien inn Sandgrovbotn, erstatte Fjelløypa og Kongelbergløypa på Bjorli med ny trasé, ta planer om videre utbygging av alpinanlegg og hytteområder i Eikesdalen ut av den gjeldende kommuneplanens arealdel og innføre campingforbud og fjerning av muligheter for villcamping langs Aursjøveien med sideveier. Sistnevnte tiltak inngår som nevnt over også i innsatsområde 3 og i den andre undergruppa i innsatsområde 6 – Snøhetta vest. Dette illustrerer betydningen Aursjøvegen har som barriere og som potensiell kilde til videre press på villreinens leveområde. Tiltaket i faggrunnlaget om å ta planer om videre utbygging av alpinanlegg og hytteområder på Bjorli ut av den gjeldende kommuneplanens arealdel videreføres ikke. I departementenes forslag er dette tiltaket erstattet med et tiltak som fokuserer på at det skal søkes å unngå å legge til rette for ferdsel inn i villreinområdet fra alpinanlegg og hytteområder på Bjorli. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

7.3.5 Tiltakspakke 5 – Bestandsforvaltning

Hovedformålet med tiltakene i dette innsatsområdet er å innhente kunnskap som kan bidra til å si noe om årsakene til lave kalvevekter i villreinområdet og årsakene til det lave antallet kalver per 100 simle og ungdyr, og å vurdere endringer i bestandsforvaltningen som bidrar til å øke slaktevekter på kalv og gi bedre kalveproduksjon i tråd med de overordnede målene i bestandsforvaltningen. Departementet foreslår ikke vesentlige endringer i tiltakene i dette innsatsområdet. Nytt sammenlignet med faggrunnlaget er at departementets forslag inneholder et FoU-prosjekt i Knutshø, Rondane og Snøhetta om rovvilt og villrein. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

7.3.6 Tiltakspakke 6 - Redusere negativ påvirkning på villrein

Hovedformålet med tiltakene i dette innsatsområdet er å bidra til å redusere belastningen fra en rekke faktorer som har negativ påvirkning på villreinen, og på den måten bidra til å redusere totalbelastningen på villreinen. I faggrunnlaget inneholdt dette innsatsområdet følgende tiltak; økte ressurser til oppsyn og forvaltning, redusere motorferdsel i villreinområdet, videreføre informasjonsrådgiverstilling for verneområdeforvaltningen, forby villreinsafari og redusere risiko for smitteoverføring. Disse tiltakene videreføres i det vesentlige, men noen av tiltakene har fått en noe annen form. Dette gjelder tiltakene om å vurdere styrking av villreinoppsyn og forvaltning, reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder, økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder og digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark. Tiltaket om å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter, er først og fremst knyttet til smitteoverføring mellom villrein og på tvers av arter ved kjente smittepunkter. Det finnes mye kunnskap om påvirkning på villrein av sykdommer og parasitter. Hvorvidt det er behov for

ytterligere kunnskapsinnhenting, må vurderes nærmere. Det foreslås å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i enkelte områder. Tiltaket fra faggrunnlaget om å videreføre informasjonsrådgiverstilling for verneområdeforvaltningen omfattes av det bredere tiltaket om ferdselsrelaterte informasjons- og veiledningstiltak i villreinområdet. Tiltaket fra faggrunnlaget om å forby villreinsafari omfattes av det nye og bredere tiltaket om å vurdere endringer i verneforskrifter for å muliggjøre regulering av ferdsel innenfor verneområder i villreinområdet.

I faggrunnlaget inneholdt innsatsområde 4 – Opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter øst for Snøhetta-massivet et tiltak om å regulere organisert ferdsel i verneområder i villreinområdet. I departementets forslag er tiltaket flyttet til innsatsområdet her, for å synliggjøre at dette er et tiltak som gjelder generelt for verneområder i villreinområdet. Samtidig er dette et tiltak som er særlig betydningsfullt i området øst for Snøhetta-massivet, der det foregår mye organisert aktivitet, særlig knyttet til å oppleve moskus. I faggrunnlaget inneholdt tiltakspakke 1 – Arealplanlegging og arealforvaltning et tiltak om oppkjøp og fjerning av hytter. I departementets forslag foreslås i stedet operasjonalisering av villreinfond.

I tillegg er det lagt til en rekke nye tiltak i departementets forslag, sammenlignet med faggrunnlaget. Dette omfatter blant annet tiltaket om å vurdere regulering av ferdsel utenfor verneområder i villreinområdet, som er en oppfølging av stortingsmeldingen om villrein. Nye tiltak er også kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplaner i villreinområdet, å utvikle en nasjonal godkjenningsordning for lokal- og region guider, turledere og fjellførere i samarbeid med friluftsansjoner og et FoU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

7.3.7 Tiltakspakke 7 Evaluering, oppfølging og revidering av tiltaksplanen

Tiltakspakken er foreslått fra departementet. De øvrige tiltakspakkene inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Snøhetta villreinområde. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering av tiltaksplanen og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan bidra å stoppe den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdet.

7.4 Forventet effekt for villreinen

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert den forventede effekten av tiltakspakkene i forslag til tiltaksplan for Snøhetta villreinområde. Den forventede effekten for villrein er vurdert basert på muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 og muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050.

Når det gjelder muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050 vises det til at Snøhetta villreinområde har særlige utfordringer med å benytte viktige vandringskorridorer, det er lave slaktevekter på kalv, samt lavt antall kalv per simle/ungdyr. Disse parameterne er årsaken til at Snøhetta villreinområde er klassifisert til dårlig tilstand, og de underliggende årsakene må adresseres for at Snøhetta villreinområde skal oppnå middels kvalitet innen 2050. Det er i tillegg avgjørende å ha en forvaltning av reinen og villreinområdet slik at de øvrige parameterne i kvalitetsnormen ikke har negativ utvikling og får dårlig status i årene som kommer.

For å bedre tilstanden og nå mål om middels kvalitet for villreinen i Snøhetta er det behov for kraftfulle tiltak. Det er svært viktig at utfordringene knyttet til trekkpassasjer løses, og at reinen får tilgang til å bruke et stort, sammenhengende leveområde. Mange av de foreslåtte tiltakene er kunnskapsinnhenting. Kunnskap er nyttig, men disse tiltakene har i seg selv ingen effekt på tilstanden

til reinen. Mange av de foreslåtte tiltakene i tiltakspakkene er også uferdige. Det gir stor usikkerhet rundt virkemidlenes endelige utforming og dermed hvor sterke de vil bli for å håndtere/dempe negative påvirkningsfaktorer for villreinen. Det er i tillegg stor usikkerhet i hvor stor grad de skisserte virkemidlene vil bli etterlevd. Samtidig er det slik at andre tiltakspakker er relativt konkrete og forventes å ha positiv effekt.

Tiltakspakkene som vurderes å ha størst effekt for å bedre tilstand er knyttet til å gjenopprette trekk [til] Knutshø og Rondane villreinområder, gjenopprette et funksjonelt trekk mellom Snøhetta øst og vest, både nord og sør for Aursjøen, å opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter øst for Snøhetta-massivet, opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter innad i Snøhetta vest villreinområde, samt å ivareta urørte områder og trekkpassasjer som reinen bruker i dag. Dersom tiltakene gjennomføres, vurderes det at den samlede effekten av disse vil være god.

Klimaendringene vil forverre situasjonen for villreinen i Snøhetta, og det er en del usikkerhet knyttet til utfall og oppfølging av kunnskapsinnhenting, oppfølging av regelverksendringer, og planendringer. Likevel vurderes det at de nevnte tiltakspakkene over kan få såpass god effekt at muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050 vurderes som middels til stor.

Når det gjelder muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 er prosessene med å følge opp stortingsmeldingen og slutføre tiltaksplanene tidkrevende. Dette er årsaken til at muligheten for å stoppe den negative utviklingen i Knutshø villreinområde innen 2030 vurderes som lav.

7.5 Administrative og økonomiske konsekvenser

Samlet vil tiltakene i tiltaksplanen for Snøhetta villreinområde, dersom de gjennomføres som foreslått, ha konsekvenser for en rekke ulike aktører. Det omfatter allmennheten, lokalsamfunn, forvaltningen og andre aktører.

For veier der veieiere og andre brukere t oppfordres til å gjennomføre tiltak kan tiltaksplanen få konsekvenser i form av ulike begrensninger på bruken eller gi reduksjon i veiinntekter. Eksempelvis for hytteeiere, kan tiltaket som legger begrensning på bruk av veier vanskeliggjøre bruk av hytter. For DNT og andre reiselivsaktører kan begrensninger på bruk av veier medføre færre besøkende og reduserte inntekter. Veiltakene kan i noen tilfeller påvirke allmennhetens, inkludert lokalbefolkningens, tilgang til enkelte deler av villreinområdet. For allmennheten kan tiltak knyttet til kanalisering av ferdsel føre til endringer i utøvelsen av friluftslivet.

For DNT og annen reiselivs- eller opplevelsesnæring, kan tiltak knyttet til turisthytter, fjerning av stier, begrensninger på bruk av veier, regulering av organisert ferdsel, kanalisering av ferdsel og skrinlegging av utbyggingsplaner innebære tap av inntekter og tap av utviklingsmuligheter.

For beitenæringen vil tiltak knyttet til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter ved smittepunkt, eksempelvis endret plassering, inngjerding og fjerning av saltsteinplasser, innebære økt bruk av ressurser i form av tid og innsats for å føre tilsyn med beitedyrene. I enkelte tilfeller vil en slik endring kunne innebære beiterestriksjoner. Videre vil kostnader knyttet til eksempelvis utstyr og parasittbehandling før beiteslipp kunne utgjøre betydelige kostnader for beitenæringen og Mattilsynet. Tiltak knyttet til endret bruk av beite vil også kunne føre til gjengroing, noe som potensielt vil kunne gi dårligere beitegrunnlag for beitedyr og villrein. Det er usikkert hva de samlede konsekvensene vil bli, derfor er det behov for å utrede dette nærmere. For tiltak knyttet til veier er det gjennomgående foreslått unntak for landbruksvirksomhet, og det antas derfor at konsekvensene for landbruket vil bli begrensede. Det bes i tillegg særskilt om at næringsaktører kommer med innspill knyttet til konsekvensene av tiltak som foreslås.

For kommunen og fylkeskommunen vil tiltakene knyttet til eksempelvis arealforvaltning og samordning og reduksjon av motorferdselspraksis ha konsekvenser i form av økt ressursbruk. Forslaget til tiltaksplan for Snøhetta villreinområde pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men inneholder flere tiltak der kommunene eller fylkeskommunene oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene, enten alene eller sammen med andre myndigheter eller aktører. Eksempelvis oppfordres kommunene i villreinområdet til å gjennomføre planvaskprosesser, til å samordne og redusere motorferdselen kommunen er ansvarlig for å tillate, og til å regulere ferdsele på veier der kommunen har myndighet til å gjøre dette. Fylkeskommunen oppfordres blant annet til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder.

Samtlige av disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene, vil derfor følge av i hvilken grad de frivillig velger å tilslutte seg tiltakene. Felles for tiltakene er også at de må følges opp i ordinære prosesser dersom kommunene og fylkeskommunene slutter seg til tiltaket i tiltaksplanen, for eksempel planprosesser etter plan- og bygningsloven eller prosesser for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven.

Konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene er stort sett både på kort og lang sikt at gjennomføringen av tiltakene kan medføre behov for noen administrative ressurser for aktuelle kommuner og fylkeskommuner. I mange tilfeller finnes det også tilskuddsordninger som kommunene kan søke om midler til å gjennomføre tiltak.

For forvaltningen vil også ulike tiltak som innebærer kunnskapsinnhenting innebære økonomiske konsekvenser. I tillegg vil både gjennomføringen, oppfølgingen og evalueringen av tiltaksplanene generelt ha konsekvenser i form av behov for administrative og økonomiske ressurser.

Tiltaksplanen inneholder videre tiltak som forutsetter frivillig tilslutning og som kan få økonomiske konsekvenser for staten. Klima- og miljødepartementet vil eksempelvis kunne være delansvarlig for gjennomføring av tiltak som oppfordrer kommuner eller private aktører til å gjennomføre tiltak. For noen av disse tiltakene kan det søkes om tilskudd til gjennomføring, eller det eksisterer investeringsposter som verneområdeforvaltningen kan melde inn behov for midler til. Se nærmere om dette i pkt. 5.2 over og i vedlagte forslag til tiltaksplan. Omfanget av kostnader for staten vil først kunne klargjøres i den videre oppfølgingsprosessen i etterkant av høring. Tiltak som fastsettes i endelige tiltaksplaner og som krever økonomiske og administrative ressurser dekkes innenfor berørte departementers gjeldende budsjetttrammer. Gjennomføring av tiltakene vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjetttrammer over de årene tiltaksplanen skal gjelde for.

Klima- og miljødepartementet har vurdert forventede administrative og økonomiske konsekvenser på bakgrunn av de overordnede samfunnsøkonomiske vurderingene som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen av berørte kommuner og andre i forkant av høringen. De mer konkrete fremstillingene av konsekvensene for de ulike tiltakene i tiltaksplanen fremgår av vedlagte forslag til tiltaksplan for Snøhetta villreinområde.

8 Forslag til tiltaksplan for Rondane villreinområde

8.1 Hovedinnholdet i departementets forslag til tiltaksplan

Særlige utfordringer i Rondane villreinområde er:

- *Få kalver per simle/ungdyr:* Det fødes få kalver per simle.
- *Lave slaktevekter på kalv:* Kalvene veier for lite.
- *Dårlig funksjonell arealutnyttelse:* Infrastruktur og menneskelig aktivitet fører til at reinen viker unna områder hvor den ellers ville oppholdt seg.
- *Dårlige funksjonell trekkpassasjer:* Trekkpassasjene er forringet, slik at villreinens leveområde er fragmentert.

Disse problemene må løses for at villreinområdet skal oppnå middels kvalitet. Det er også viktig å forvalte villreinen og villreinområdet på en slik måte at de andre parameterne i kvalitetsnormen ikke blir dårligere i fremtiden.

Tiltak for forbedring er:

- *Redusere ferdselens påvirkning på villrein:* Kanalisering av ferdsel for å gjenopprette trekkveier og gi reinen ro i viktige områder.
- *Restaurere, opprettholde og bedre villreinens trekkmuligheter og ivareta urørte områder som reinen bruker i dag:* Bevare villreinens leveområde og gjøre det lettere for reinen å bruke mer av leveområdet.
- *Helhetlig arealforvaltning:* Følge Stortingets føringer for en helhetlig og restriktiv arealforvaltning og økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, jf. Meld. St. 18 (2023-2024) jf. Innst. S 374 (2023-2024).
- *Bestandsforvaltning:* Mer bærekraftig bestandsforvaltning av villrein
- *Redusere sykdomsrisiko:* Sikre gode sykdomsforebyggende tiltak, samt fortsatt effektiv håndtering og bekjempelse av alvorlige sykdomsutbrudd
- *Oppfølging og evaluering:* Jevnlig oppfølging og revidering av tiltakene for å sikre at målene nås.

8.2 Faggrunnlaget fra prosjektgruppen

Statsforvalteren i Innlandet, sammen med Norsk villreinsenter Nord (sekretariat), har ledet arbeidet med utforming av utkast til tiltaksplan for Rondane villreinområde. Statsforvalteren nedsatte en villreinfaglig prosjektgruppe med representanter fra Statsforvalteren, kommuner, Fylkeskommuner, villreinutvalg og villreinnemnd. Prosjektgruppa har underveis hatt møter med organisasjoner og virksomheter som på ulike vis vil være berørt av en tiltaksplan for villrein i Rondane. Innenfor den tidsrammen og føringene som ble gitt har Statsforvalteren lagt vekt på å skape så mye involvering som mulig og gjennomføre en transparent prosess, bl.a. gjennom orienteringer i formannskap/kommunestyre i alle berørte kommuner.

Prosjektgruppen leverte [sin tilråding](#) til Statsforvalteren 29. november 2023. Prosjektgruppens vurdering er at utfordringene i Rondane er så mange og så tett sammenvevde at det må tas noen overordnede grep. Å gjennomføre isolerte tiltak i enkeltområder vil kunne ha en positiv effekt, men vurderes ikke å være tilstrekkelig i et langsiktig perspektiv.

Prosjektgruppen foreslår fem hovedgrep for å bringe Rondane Nord villreinområde fra rødt til gult nivå, og å opprettholde middels (gul) kvalitet for Rondane Sør:

- 1.En «fot i bakken» for hyttebygging.
- 2.Sentrale trekkruiter må restaureres og ytterligere fragmentering må unngås.
- 3.Kalvings- og oppvekstperioden må skjermes.

4. Områder som er relativt uforstyrret må forbli uforstyrret.
5. Etablering av et overvåkingssystem, en samarbeidsarena og et koordinerende ledd for en helhetlig forvaltning av villreinen og dens arealer.

Forslagene til tiltak utgår fra disse hovedgrepene.

Noen utfordringer i Rondane er områdespesifikke, mens andre gjelder for Rondane som helhet. Prosjektgruppen har vurdert at følgende utfordringer gjelder for området som helhet, og foreslått overordna tiltak for disse:

- Ikke-motorisert ferdsel
- Fritidshus
- Sykdom og parasitter
- Jaktorganisering
- Predasjon – rovdyr
- Motorferdsel i utmark
- Bestandsforvaltning
- Klimaendringer
- Fragmentert forvaltning

I tillegg er situasjonen vurdert spesifikt for 12 ulike delområder, der menneskelig aktivitet allerede har skapt eller kan skape utfordringer for villreinen arealbruk. Prosjektgruppens tilrådning omfatter tiltak som regulerer ferdsel, en mer restriktiv arealforvaltning, bestandsforvaltning, naturrestaurering rovvilt og dyrehelse. Noen tiltak kan igangsettes relativt raskt, men mange tiltak krever videre utredning, planlegging og politiske prosesser. Noen tiltak forutsetter også endring i lov eller forskrift.

Prosjektgruppa peker bl.a. på hvordan hyttebebyggelsen i området fører til et for stort volum av ferdsel inn i villreinområdet og foreslår «en fot i bakken» for hyttebygging for å kunne gjennomføre en regional analyse av handlingsrommet for videre utbygging. For den ikke-motoriserte ferdselen dreier tiltakene seg om kanalisering av eksisterende ferdsel gjennom nedlegging av stier, begrensning av fremtidig ferdsel i det som i dag fremstår som relativt rolige «lommer» for villreinen, og begrensning av ferdselen i sårbare perioder av året. På noen felt, som dyrehelse og rovvilt, mener prosjektgruppa det er behov for å øke kunnskapsnivået før tiltak kan iverksettes. Her er det behov for økt FOU-innsats. Innenfor bestandsforvaltning og jaktorganisering er det foreslått tiltak for å minimere forstyrrelsen på villrein under jakten samt bedre kunnskap om mulige årsaker til bestandssvingningene man har sett i Rondane de siste årene. For den motoriserte ferdselen er det foreslått en bedre samordning mellom kommunene og et bedre saksbehandlingssystem.

8.3 Departementets vurderinger og forslag

8.3.1 Innledning

Som det kommer frem av departementets vurderinger i kapittel 4.4. over, har departementet gjort en rekke justeringer i forslaget til tiltaksplan for Rondane villreinområde, både knyttet til innhold og fremstilling. I fremstillingen av tiltakene har departementet valgt å slå sammen enkelte tiltakspakker, der det er naturlig overlapp mellom utfordringsområder i faggrunnlaget. Videre er det noen tiltakspakker som utgår fordi at tiltak er flyttet andre steder eller fordi tiltakene i tiltakspakken av andre grunner utgår fra departementets forslag til tiltaksplan. Nedenfor gjennomgås de sentrale endringene i departementets forslag sammenlignet med faggrunnlaget nærmere.

8.3.2 Tematiske tiltakspakker

8.3.2.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å styrke vektleggingen av villreinhensyn i arealforvaltningen i villreinfjellet for å forebygge tap av villreinen leveområder. Departementet har

gjort flere endringer i tiltakspakken som knytter seg til arealforvaltning, både grunnet forhåndsinnspill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og Stortingsmeldingen om villrein. I departementets forslag tas det utgangspunkt i utfordringstema 4.2 *fritidshus*, men også andre tiltak som omhandler arealforvaltning i faggrunnlaget. Tiltakspakken får nytt navn: *arealplanlegging og arealforvaltning*. I departementets forslag utgår tiltak om at regional analyse av status for hyttebygging skal gi bindene bestemmelser for videre hyttebygging, forslag om midlertidig statlige planbestemmelser og forslag om igangsetting av lovarbeid for å klargjøre grensene mellom næringsbygg og fritidsbygg spilles inn i andre prosesser. Departementet foreslår som erstatning for de overnevnte tiltakene blant annet tiltak om statlige planretningslinjer, vurdering av endringer i T-2/16, regionale tiltak for arealforvaltningen i villreinområdet og tiltak om høy terskel etter sektorregelverk for arealinngrep i villreinfeltet. Forslaget fra faggrunnlaget om etablering av nasjonalt fond for å innløse tomter i særlige viktige funksjonsområder for villreinen utgår og innpasses i et felles tiltak om operasjonalisering av villreinfond.

Departementet foreslår også tiltak om kompetanseheving om villrein for kommunestyre og fylkesting, dialogforum for villrein, styrking av Norsk Villreinsenter som kompetansesenter for villrein og tiltak om å sikre at villreinnemnda er høringspart i alle arealsaker i villreinfeltet i villreinområdet.

Samtlige tiltak i denne tiltakspakken er felles for departementets forslag til tiltaksplaner for Knutshø, Rondane og Snøhetta. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

8.3.2.2 Skjerming av kalvings- og oppvekstperioden

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å skjerme villreinen i den kritiske kalvings- og oppvekstperioden. I departementets forslag til denne tiltakspakken er det tatt utgangspunkt i to utfordringstemaer/innsatsområder i faggrunnlaget: *Skjerming av kalvings- og oppvekstperioden og motorferdsel*.

I faggrunnlaget legges det vekt på å prøve ut mindre inngripende tiltakene fremfor et forbud. Tiltak som foreslås er: senere åpning av flere vinterstengte veger, sluttdato for motorisert ferdsel på snøføre, begrensinger i åpningstider for overnattingstilbud og generelt streng dispensasjonspraksis. Videre foreslås det i faggrunnlaget tiltak for å få en mer fullstendig oversikt over motorferdsel i utmark, samt kommunale forskrifter for en sterkere styring av motorferdsel i utmark.

Departementet går i hovedsak videre med de foreslåtte tiltakene, med noen små justeringer og tilpasninger i utformingen av tiltakene slik at de blir likt utformet på tvers av forslag til tiltaksplan for Rondane, Snøhetta og Knutshø. Dette er gjort, både grunnet forhåndsinnspill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Departementet foreslår følgende tiltak i denne tiltakspakken, som også går igjen i Knutshø og Snøhetta: Reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder, økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder og digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark. I tillegg så foreslås det i Rondane at villreinhensyn bør vektlegges i større grad ved søknad om nye landbruksveier i villreinområdet. Videre foreslås det i Rondane å innskrenke åpningstiden for tilbydere av overnatting i området, som innebærer at disse ikke tilbyrovernatting mellom dagen etter andre påskedag og 18.juni. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

8.3.2.3 Ikke-motorisert ferdsel

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å redusere den ikke-motoriserte ferdselens negative påvirkning på villrein. Menneskelig ferdsel er en sentral påvirkningsfaktor for villreinen, og gjør det utfordrende for reinen å flytte seg fritt innenfor villreinområdet.

I faggrunnlaget inneholdt denne tiltakspakken følgende tiltak; informasjonstiltak for sporløs (villreinvennlig) ferdsel, ny hjemmel for å nedlegge et midlertidig, tidsavgrenset ferdselsforbud og sertifiseringsordninger for organisert ferdsel. Det presiseres her at dette er de overordnede tiltakene for villreinområdet og at det i geografiske tiltakspakker i tillegg foreslås tiltak om fjerne merking av en rekke stier, samt nedleggelse av flere av DNTs selvbetjeningstilbud som har til hensikt å kanalisere og redusere ferdselen i området.

Departementet viderefører i stor grad innholdet i de foreslåtte tiltakene, men innpasser de i tiltak som er felles for Rondane, Knutshø og Snøhetta. I tillegg foreslår departementet også nye ferdselstiltak. Departementet foreslår følgende tiltak for dette innsatsområdet; regulering av ferdsel utenfor verneområder i Rondane villreinområde, vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder, ferdselsrelaterte informasjons- og veiledningstiltak, kanalisering av ferdselen gjennom sti- og løypeplaner i villreinområdet, vurdere styrking av villreinoppsyn og forvaltning og tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsopplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider. Endringen er gjort både grunnet forhåndsinnspill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Se nærmere om tiltakene i dette innsatsområdet i vedlagte tiltaksplan.

8.3.2.4 Redusere risiko for sykdom og parasitter, samt økt kunnskap om rovvilt og klimaendringers påvirkning på villrein

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å få økt kunnskap om påvirkningsfaktorer på villrein, herunder klimaendringer og rovviltets påvirkning på villrein, samt å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter.

I departementets forslag til denne tiltakspakken har vi tatt utgangspunkt i tiltak under følgende utfordringstemaer, slik de ble presentert i faggrunnlaget: sykdom og parasitter, predasjon – rovdyr og klimaendringer. Under disse utfordringstemaene ble det foreslått tiltak om økt kunnskap om ulike sykdommer og parasitter, en strukturert datainnsamling og overvåking av forekomster av sykdommer og parasitter i Rondane, utvikle veiledningsmateriell og tekniske løsninger for saltsteinplasser, økt oppsyn for å forhindre utplassering av saltsteiner for hjortedyr og at lokalisering av saltsteinplasser fastsettes gjennom beitebruksplaner. Videre ble det foreslått at man får bedre dokumentasjon av tapsomfanget til rovdyr.

Departementet viderefører i all hovedsak innholdet i tiltaket knyttet til kunnskap om rovvilt og villrein fra faggrunnlaget, med mindre justeringer gjennom tilpasning av tiltaket på tvers av de tre foreslåtte tiltaksplanene. I tillegg foreslår departementet et tiltak om et FoU-prosjekt om klimaendringers påvirkning på villrein, for å bedre forstå hvordan klimaendringer virker inn på villrein nå, og særlig hvordan dette kan påvirke villreinen på lengre sikt. Det foreslås videre å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i enkelte områder.

Se nærmere om tiltakene i denne tiltaksplanen i vedlagte tiltaksplan.

8.3.2.5 Jaktorganisering

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å minimere negativ stress for villreinen under villreinjakten og annen jakt. Det er foreslått en rekke mindre lokale tiltak i faggrunnlaget som gjennomføres av rettighetshaverne i samarbeid med departementet. Departementet har foretatt justeringer i disse tiltakene. I faggrunnlaget vektlegges det å øke kunnskapen om mulige årsaker til bestandssvingningene man har sett i Rondane Nord de siste årene, og om lav tilvekst i sør. Dette er

forsøkt hensyntatt gjennom fellestiltak for Rondane, Knutshø og Snøhetta i FoU-tiltak om rovvilt og villrein og klimaendringers påvirkninger på villrein.

Tiltakene som foreslås i departementets tiltaksplan er; Vurdere jaktfrie soner langs vei eller i andre viktige trekkområder, vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten, vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, treningsfelt og prøver i viktige funksjonsområder for villreinen og forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering.

Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

8.3.2.6 Evaluering, oppfølging og revidering av tiltaksplanen

Tiltakspakken er foreslått fra departementet. De øvrige tiltakspakkene inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Rondane villreinområde. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering av tiltaksplanen og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan bidra å stoppe den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdet.

8.3.3 Geografiske tiltakspakker

I tillegg til de overordnede tematiske tiltakspakkene er det i Rondane foreslått en rekke geografiske tiltakspakker som knytter seg til fokusområder, dvs. områder hvor det er, eller man mistenker at det kan bli, utfordringer for villreinen som skyldes arealinngrep og menneskelig aktivitet. Departementet viderefører denne organiseringen av tiltaksplanen og legger frem våre justerte forslag til tiltak i de geografiske innsatsområdene nedenfor.

Departementet har redusert antall geografiske tiltakspakker sammenlignet med faggrunnlaget, på grunn av overlappende tiltak i enkelte områder (en rekke tiltak gjentas i de ulike områdene). Departementet har også funnet det hensiktsmessig å se enkelte områder i sammenheng med hverandre. Der tiltakspakker tilknyttet geografiske områder slås sammen eller utgår, omtales dette under beskrivelsen av tiltakspakkene nedenfor.

8.3.3.1 Tiltak for å redusere ferdsel og trafikk i området mellom Grimsdalen og E6 over Dovrefjell

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å bevare gode funksjonsområder for villreinen ved å hindre økning av infrastruktur og ferdsel i et svært viktig område for villreinen.

I faggrunnlaget er det foreslått tiltak for å kanalisere ferdselen i området. Disse innebærer en senere markedsføring av pilegrimsleden i området og en senere utlegging av broen over elva Hondyrju, som leden går over. Det foreslås også å opparbeide en alternativ pilegrimstrasé ned i skogen vest og nord-vest fra dagens trasé som kan brukes før 18. juni. I tillegg foreslås det å forby sykling på hele denne strekningen, fra Åteigen i Dovre kommune til Fokstugu. Departementet viderefører disse tiltakene. I faggrunnlaget ligger det også inne et forslag om at stien til Kattuglhø ikke brukes. Hovedinnholdet i dette tiltaket videreføres, men justeres noe og flyttes til neste tiltakspakke (beskrevet under 8.3.3.2).

Det er for området også foreslått tiltak om forbud mot aktiviteter med stor rekkevidde eller som sprer ferdselen i området, streng dispensasjonspraksis for inngrep og ferdsel og et krav om sertifisering av organiserte virksomheter som operer i området. Disse tre tiltakene går igjen i flere av fokusområdene. Departementet justerer disse tiltakene og innpasser de i mer overordnede tiltak.

Tiltak om forbud mot aktiviteter med stor rekkevidde eller som sprer ferdselen i området utgår og innpasses i overordnet tiltak om å vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder og regulering av ferdsel utenfor verneområder.

Tiltaket om streng dispensasjonspraksis for inngrep og ferdsel utgår som de står, men innpasses i de overordnede tiltakene knyttet til arealforvaltning og motorferdsel.

Tiltaket om et krav om sertifisering av organiserte virksomheter som operer i området videreføres i hovedsak, men justeres noe og innpasses i overordnet tiltak om tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsopplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider

Endringene er gjort, både grunnet forhåndsinns spill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

8.3.3.2 Tiltak for å opprettholde og bedre villreintrekket over Grimsdalen og Haverdalen

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å opprettholde og bedre villreintrekket over Grimsdalen og Haverdalen. Uten at det blir gjennomført tiltak for å regulere ferdselen i området, er det stor sannsynlighet for at det blir vanskeligere for reinen å bruke områdene som i dag, og fare for at trekket sør over Grimsdalen blir brutt eller sterkt forskyvet i tid.

I faggrunnlaget er det foreslått en innskrenking av åpningstiden på Grimsdalsvegen og Haverdalsvegen, som er veier som går inn i et sårbart villreinområde. Det foreslås også sykkelforbud i perioden veien ikke er åpen. Det foreslås også forbud mot camping i en sone på 1 kilometer fra begge sider av Grimsdalsvegen og Haverdalsvegen. Videre er det foreslått et tiltak som oppfordrer til at lokalt innførte tiltak for å redusere forstyrrelser fra villreinjakt fra 2023 videreføres, samt senere preparering av skiløype fra Eftansåe mot Vegaskillet.

Departementet viderefører tiltakene som er foreslått i faggrunnlaget, med mindre justeringer. I tillegg foreslår departementet å legge ned selvbetjeningstilbudet på Grimsdalshytta. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte forslag til tiltaksplan.

8.3.3.3 Tiltak for å redusere ferdsel i området Einsethø-Hornsjøhø-Haverdalen-Sletthø

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å unngå økning av infrastruktur og ferdsel i området. Dette er et større område reinen i dag bruker og hvor det er særskilt viktig å unngå forstyrrelser for villreinen.

Det er i faggrunnlaget foreslått å fjerne T-merking og rutebeskrivelser på kart og nett for sti fra Høvringen over Sletthø til Grimsdalshytta (stisegment 11) og å ikke stikke skiløype 3 og 4 ved Haverdalen i de vintrene Haverdalseier turisthytte ikke har åpent. Departementet viderefører disse tiltakene.

I tillegg er det også i dette fokusområdet foreslått tiltak om forbud mot aktiviteter med stor rekkevidde eller som sprer ferdselen i området, streng dispensasjonspraksis for inngrep og ferdsel og et krav om sertifisering av organiserte virksomheter som operer i området. Disse innpasses i andre overordnede tiltak. Beskrivelse av hvordan tiltakene innpasses i andre tiltak og begrunnelsen for dette er omtalt i delkapittel 8.3.3.1.

Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

8.3.3.4. Tiltak for å gjenopprette villreintrekket på vestsiden av Rondane-massivet

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å gjenopprette det som en gang var et viktig villreintrekk på vestsiden av Rondane-massivet. Dette er antatt å være sentralt for å komme fra rødt til gult nivå i Rondane nord (i henhold til kvalitetsnormen).

I faggrunnlaget foreslås det bl.a. å fjerne T-merking og rutebeskrivelser for to stier i området, senere utlegging av broer over Vesle-Ula og Bråkdalsbekken, stenge Bro over Ula for allmenn ferdsel og å redusere åpningstiden på selvbetjeningskvarteret til Rondvassbu. Departementet viderefører disse tiltakene. I tillegg foreslår departementet at DNT legger ned selvbetjeningstilbudet på Rondvassbu.

I faggrunnlaget ble det også foreslått å flytte nasjonalparkgrensa fra Spranget til øvre del av Tjønnebakken og at sykling fra toppen av Tjønnebakken til Rondvassbu er kun tillatt i perioden fra 18.juni til 10.oktober. Dette vil innebære flytting av parkeringa på Spranget ned til Mysusæter. Etter dialogen med kommunene i forkant av høring, utgår tiltaket slik det står i faggrunnlaget. Blant annet på bakgrunn av at det fremstår uønsket med utvidelse av nasjonalparken lokalt, går ikke departementet videre med dette forslaget fra faggrunnlaget. I stedet foreslår departementet tre alternative tiltak for å redusere ferdselen ved Spranget, som vil sendes på høring. Se nærmere om de tre alternativene og de øvrige tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte forslag til tiltaksplan.

8.3.3.5 Tiltak for å gjenopprette villreintrekket på østsiden av Rondane-massivet

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å gjenopprette det som en gang var et viktig villreintrekk på østsiden av Rondane-massivet. Dette er antatt å være sentralt for å komme fra rødt til gult nivå i Rondane nord (i henhold til kvalitetsnormen).

Det er i faggrunnlaget foreslått å; redusere åpningstiden for Bjørnhollia turisthytte og redusere åpningstiden for selvbetjeningskvarteret, fjerne t-merking og rutebeskrivelser for stien fra Bjørnhollia til Eldåbu, at broen ved Atna kun er åpen i tiden Bjørnhollia er åpen som betjent hytte og bruk av virtuelt gjerde for beitende storfe i Musvollalen.

Departementet viderefører i hovedsak tiltakene som er foreslått i faggrunnlaget, med noen justeringer. Tiltaket om bruk av virtuelt gjerde for beitende storfe i Musvollalen utgår da mobildekningen i området er for dårlig til at denne teknologien blir effektiv. Departementet foreslår å stenge selvbetjeningstilbudet på Bjørnhollia, men at åpningstiden på den betjente hytta i praksis er tilsvarende som i dag.

Endringene er gjort etter forhåndspill og dialog med berørte aktører. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

8.3.3.6 Tiltak for å ivareta trekkområdet mellom Gråhø/Tjønnseterfjellet og Vulufjell

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å ivareta viktige funksjonsområder som fortsatt brukes, men der konsekvensene ville vært store dersom bruken opphører.

I departementets forslag til tiltak i dette innsatsområdet har vi slått sammen to fokusområder med tilhørende tiltakspakker i faggrunnlaget; trekkområdet til Gråhø/Tjønnseterfjellet og Vulufjell. Dette er gjort ettersom områdene ligger nært hverandre og fordi det i faggrunnlaget foreslås relativt få tiltak i begge områdene. I faggrunnlaget foreslås det å overvåke trafikkutviklingen på Peer Gynt Seterveg, at det ikke skal gis dispensasjon til tidligere brøyting enn 1. juni, en streng dispensasjonspraksis for utvidelser av boarealet av eksisterende hytter og setrer i området og at sti- og løypenettet i området ikke skal utvides. I Vulufjell er det foreslått å unngå tilrettelegging for økt vinterbruk gjennom merking av skiløyper. I tillegg er det også i dette fokusområdet foreslått tiltak om forbud mot aktiviteter med stor rekkevidde eller som sprer ferdselen i området, streng dispensasjonspraksis for inngrep og ferdsel og et krav om sertifisering av organiserte virksomheter som operer i området. Disse innpasses i andre overordnede tiltak. Beskrivelse av hvordan tiltakene innpasses i andre tiltak og begrunnelsen for dette er omtalt i delkapittel 8.3.3.1.

Departementet viderefører tiltak om å overvåke trafikkutviklingen på Peer Gynt Seterveg og at det ikke skal gis dispensasjon til tidligere brøyting enn 1. juni. Tiltaket om at sti- og løypenettet i området Gråhø/Tjønnsseterfjellet ikke skal utvides og unngåelse av tilrettelegging for økt vinterbruk gjennom merking av skiløyper i Vulufjell, innpasses i overordnet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplan i villreinområdet. Tiltaket om en streng dispensasjonspraksis for utvidelser av boarealet av eksisterende hytter og setrer i området innpasses i overordnet tiltak om høy terskel for nye arealinngrep i Rondane villreinområde.

Endringene er gjort, både grunnet forhåndsinns spill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

8.3.3.7 Tiltak for å bedre trekkmulighetene over Venabygdsfjellet

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å bedre trekkmulighetene mellom Rondane nord og Rondane Sør.

I faggrunnlaget foreslås det to tiltak knyttet til fylkesvei 27 over Venabygdsfjellet. I det første tiltaket foreslås det å forlenge perioden for dagens stopp- og parkeringsforbud til 18. juni, fra 1.mai som er dagens praksis. Det andre tiltaket retter seg mot sommerperioden og det foreslås å sanere avkjørsler og veilommer, samt å innføre et campingforbud langs veien.

Departementet viderefører i hovedsak de foreslåtte tiltakene, men foreslår at stopp- og parkeringsforbudet skal gjelde frem til 1. juni, istedenfor 18. juni. I tillegg legger departementet til at det er unntak fra stopp- og parkeringsforbud for nødvendig ferdsel i forbindelse med landbruksvirksomhet og parkering for bruk av eksisterende hytter. Endringene er gjort, både grunnet forhåndsinns spill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan.

8.3.3.8 Tiltak for å opprettholde og bedre villreintrekket ut til Fampen

Hovedformålet med denne tiltakspakken er å opprettholde og bedre trekket ut til Fampen. Dette er viktige funksjonsområder som fortsatt brukes, men der konsekvensene vil være store dersom bruken opphører.

I faggrunnlaget foreslås det følgende tiltak; observasjonsområdet E i regional plan gis status som nasjonalt villreinområde, utvidelse av nasjonalt villreinområde sørover fra Famphøgdene, forlenget vinterstengning på Friisvegen i Ringebu (til 1. juni) og at det innføres stopp og parkeringsforbud i perioden 1.-18. juni, forlenget vinterstengning på Vinjevegen, mellom kryss mot Lauvåsen i Stor-Elvdal (til 18. juni). I tillegg foreslås det å bruke mindre påler for å stikke skiløyper og at stier og løyper i området bør begrenses.

Departementet viderefører i all hovedsak tiltakene slik de er foreslått, men med noen justeringer. Tiltakene knyttet til veiene består som de er, men det legges til at det vil være unntak for nødvendig ferdsel i forbindelse med landbruksvirksomhet og for grunneiere/eiere av fritidshus. Tiltaket om å bruke mindre påler for stikking av skiløyper utgår fra tiltaksplanen, da dette kan ivaretas lokalt og tiltaket om begrensnings av stier og løyper innpasses i overordnet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplan i villreinområdet.

Endringene er gjort, både grunnet forhåndsinns spill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan

8.3.3.9 Tiltak for å opprettholde og bedre sesongtrekket fra nordlige til sørlige områder i Rondane Sør
Hovedformålet med denne tiltakspakken er å opprettholde og bedre sesongtrekket til villreinen i Rondane Sør.

I departementets forslag til tiltak i denne tiltakspakken har vi slått sammen to fokusområder i faggrunnlaget; Rondane sør for Friisvegen til Hedmarksvidda og Bringbu - trekkpassasje til Hedmarksvidda. Dette er fordi områdene ligger relativt nærme hverandre og områdene adresserer lignende problemer.

I faggrunnlaget foreslås det tiltak i Rondane sør for Friisvegen til Hedmarksvidda for å unngå større nye hyttebygginger inn mot villreinens område, få en sti- og løypeplan i Rondane Sør, fjerne flyvraket fra Øverlihøgda, redusere åpningstid for Birkebeinervegen, at løypekjøring avsluttes rett etter påske, at sonen for nasjonalt villreinområde utvides og at ved anlegging av nye skogsveger må nytteverdien vurderes strengt opp mot villreinhensyn.

Departementet viderefører tiltak om å fortsette arbeidet med å fjerne flyvraket fra Øverlihøgda og redusere åpningstid for Birkebeinervegen slik de står i faggrunnlaget. De øvrige overnevnte tiltakene innpasses i henholdsvis overordnede arealtiltak, tiltaket om at villreinhensyn bør vektlegges i større grad ved søknad om nye landbruksveier i villreinområdet og kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplan i villreinområdet.

I tillegg er det også i dette fokusområdet foreslått tiltak i faggrunnlaget om forbud mot aktiviteter med stor rekkevidde eller som sprer ferdselen i området, streng dispensasjonspraksis for inngrep og ferdsel og et krav om sertifisering av organiserte virksomheter som operer i området. Disse innpasses i andre overordnede tiltak. Beskrivelse av hvordan tiltakene innpasses i andre tiltak og begrunnelsen for dette er omtalt i delkapittel 8.3.3.1.

For fokusområdet Bringbu foreslås det å overvåke ferdselen i området på sommerstid. Departementet viderefører dette tiltaket. Videre anmodes det i faggrunnlaget om at området må forbli rolig ved at det ikke etableres ny bebyggelse eller infrastruktur og at ferdselen her ikke øker. Departementet innpasser dette i overordnede arealtiltak, gjennom bl.a. høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep i villreinområdet med mer. Hensynet om å unngå økt ferdsel ivaretas gjennom tiltak i innsatsområde *ikke-motorisert ferdsel*.

Endringene i innsatsområdet er gjort, både grunnet forhåndsinnspill og for å sikre bedre samsvar mellom tiltaksplanen og stortingsmeldingen om villrein. Se nærmere om tiltakene i denne tiltakspakken i vedlagte tiltaksplan

8.3.3.10 Trekkområder mot andre villreinområder; Snøhetta, Knutshø og Sølnekletten

Denne tiltakspakken utgår i departementets forslag til tiltaksplan. Hovedformålet med tiltakene i denne tiltakspakken, slik de er foreslått i faggrunnlaget er å holde mulighetene åpne for å gjenopprette trekket over Dovrefjellaksen, få økt kunnskap om det er utveksling, og ev. omfang av utveksling av dyr mellom villreinområder, herunder Rondane og Sølnekletten og hvorvidt det har sammenheng med uforklarlige bestandssvingninger i Rondane Nord.

I faggrunnlaget foreslås det tiltak for å holde mulighetene åpne for å gjenopprette trekket over Dovrefjellaksen og øke kunnskapen om villretrekk mellom Rondane og Sølnekletten. Tiltakene går ut på å anmode om å ikke øke mengden av tekniske inngrep i området ved Fokstugu, hvor Dovre kommune er plan- og bygningslovsmyndighet og Dovrefjell nasjonalparkstyre er forvaltningsmyndighet. Det anmodes også om at det i Atndalen særlig skal hensynta villreinen i vurdering av nye arealinngrep. Disse tiltakene innpasses i overordnede tiltak i det tematiske

innsatsområde om arealplanlegging og arealforvaltning. Det ble i faggrunnlaget også foreslått to alternativer til tiltak for å få sikrere kunnskap om det fortsatt er utveksling av dyr mellom Rondane og Sølknletten. Departementet viderefører ikke disse tiltakene i forslag til tiltaksplan.

8.4 Forventet effekt for villreinen

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert den forventede effekten av tiltakspakkene i forslag til tiltaksplan for Rondane villreinområde. Den forventede effekten for villrein er vurdert basert på muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 og muligheten for å oppnå middels kvalitet innen 2050.

Rondane er klassifisert som dårlig kvalitet på grunn av store utfordringer med funksjonelle trekkpassasjer og fragmentering. Det er også ytterligere utfordringer med kondisjon, produksjon av kalv, og generell arealunnvikelse i delbestanden i Rondane Nord. De største påvirkningsfaktorene er menneskelig bruk og ferdsel i et område som er langt og smalt. Spesielt vil det være viktig å hindre ytterligere fragmentering og gjøre grep for å få tilbake trekkpassasjer som er gått ut av bruk. Tiltakene er spesifikke og målrettede når det gjelder bruk av vei og der menneskelig ferdsel på populære stier utgjør barrieren, men for svake og usikre til å gi sikker forbedring på dette punktet.

Klimaendringer vil gjøre konsekvensene av fragmenterte og degraderte leveområder større, og også i lys av dette vil spesielt arealforvaltning, ferdselsforvaltning og restaurering være spesielt viktige for å oppnå middels kvalitet innen 2050. Det gjelder blant annet utbygging av fritidsboliger i randsonene som gir et økt press inn i villreinområdet, infrastruktur og regelverk. Virkemidlene i tiltaksplanen innenfor dette feltet er begrensede og usikre, og det er derfor lite sannsynlig at det vil være tilstrekkelig for å oppnå middels kvalitet innen 2050. Jo lenger tid det tar før tap av leveområder stanser, jo større jobb vil det være å reversere og jo større grep vil det kreve å kompensere på andre måter, for eksempel gjennom ferdselsforbud.

På denne bakgrunn vurderes det at de samlede tiltakene i tiltaksplanen for Rondane har lav mulighet for å oppnå målet om middels tilstand innen 2050.

Når det gjelder muligheten for å stoppe den negative utviklingen innen 2030 er virkemidlene i tiltaksplanen som retter seg mot aktive negative påvirkningsfaktorer svake og usikre, og flere ligger mange år frem i tid. I tillegg vil det kunne ta flere år før tiltakene får målbar effekt på reinen. Noen tiltak er imidlertid igangsatt og vil kunne ha effekt raskt. Spesielt er det utfordringer knyttet til arealbruksendringer som vurderes som for svakt, og vi vurderer det som sannsynlig at samlet belastning fremdeles vil være økende i 2030 i Rondane villreinområde. På denne bakgrunn vurderes det at de samlede tiltakene i tiltaksplanen for Rondane har lav mulighet for å stoppe den negative utviklingen innen 2030.

8.5 Administrative og økonomiske konsekvenser

Samlet vil tiltakene i tiltaksplanen for Rondane villreinområde, dersom de gjennomføres som foreslått, ha konsekvenser for en rekke ulike aktører. Det omfatter allmennheten, lokalsamfunn, forvaltningen og andre aktører.

For veieiere og andre brukere av veiene det oppfordres til å gjennomføre tiltak knyttet til, kan tiltaksplanen få konsekvenser i form av ulike begrensninger på bruken av veier eller reduksjon i veiinntekter. For eksempelvis for hytteeiere kan tiltaket som legger begrensning på bruk av veier vanskeliggjøre bruk av hytter. For DNT og andre reiselivsaktører kan begrensninger på bruk av veier medføre færre besøkende og reduserte inntekter. Veitiltakene kan i noen tilfeller påvirke allmennhetens, inkludert lokalbefolkningens, tilgang til enkelte deler av villreinområdet. For allmennheten kan tiltak knyttet til kanalisering av ferdsel føre til endringer i utøvelsen av friluftslivet.

For DNT og annen reiselivs- eller opplevelsesnæring kan tiltak knyttet til turisthytter, fjerning av stier, begrensninger på bruk av veier, regulering av organisert ferdsel, kanalisering av ferdsel og skrinlegging av utbyggingsplaner innebære tap av inntekter og tap av utviklingsmuligheter.

For beitenæringen vil tiltak knyttet til å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter ved smittepunkt, eksempelvis endret plassering, inngjerding og fjerning av saltsteinplasser, innebære økt bruk av ressurser i form av tid og innsats for å føre tilsyn med beitedyrene. I enkelte tilfeller vil en slik endring kunne innebære beiterestriksjoner. Videre vil kostnader knyttet til eksempelvis utstyr og parasittbehandling før beiteslipp kunne utgjøre betydelige kostnader for beitenæringen og Mattilsynet. Tiltak knyttet til endret bruk av beite vil også kunne føre til gjengroing, noe som potensielt vil kunne gi dårligere beitegrunnlag for beitedyr og villrein. Det er usikkert hva de samlede konsekvensene vil bli, derfor er det behov for å utrede dette nærmere. For tiltak knyttet til veier er det gjennomgående foreslått unntak for landbruksvirksomhet, og det antas derfor at konsekvensene for landbruket vil bli begrensede. Det bes i tillegg særskilt om at næringsaktører kommer med innspill knyttet til konsekvensene av tiltak som foreslås. Tiltakene knyttet til jaktorganisering kan, dersom de får tilslutning fra rettighetshavere, medføre noe inntektsbortfall for rettighetshaverne, og vil kunne medføre blant annet kortere jakttid for jegerne. For kommunen og fylkeskommunen vil tiltakene knyttet til eksempelvis arealforvaltning og samordning og reduksjon av motorferdselspraksis ha konsekvenser i form av økt ressursbruk. Forslaget til tiltaksplan for Rondane villreinområde pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men inneholder flere tiltak der kommunene eller fylkeskommunene oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen av tiltakene, enten alene eller sammen med andre myndigheter eller aktører. Eksempelvis oppfordres kommunene i villreinområdet til å gjennomføre planvask-prosesser, til å samordne og redusere motorferdselen kommunen er ansvarlig for å tillate, og til å regulere ferdselen på veier der kommunen har myndighet til å gjøre dette. Fylkeskommunen oppfordres blant annet til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder.

Samtlige av disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. De konsekvenser som vil inntreffe for kommunene og fylkeskommunene, vil derfor følge av i hvilken grad de frivillig velger å tilslutte seg tiltakene. Felles for tiltakene er også at de må følges opp i ordinære prosesser dersom kommunene og fylkeskommunene slutter seg til tiltaket i tiltaksplanen, for eksempel planprosesser etter plan- og bygningsloven eller prosesser for å fastsette lokale forskrifter etter friluftsløven.

Konsekvensene for kommunene og fylkeskommunene er stort sett både på kort og lang sikt at gjennomføringen av tiltakene kan medføre behov for noen administrative ressurser for aktuelle kommuner og fylkeskommuner. I mange tilfeller finnes det også tilskuddsordninger som kommunene kan søke om midler til å gjennomføre tiltak.

For forvaltningen vil også forskjellige tiltak som innebærer kunnskapsinnhenting innebære økonomiske konsekvenser. I tillegg vil både gjennomføringen, oppfølgingen og evalueringen av tiltaksplanene generelt ha konsekvenser i form av behov for administrative og økonomiske ressurser.

Tiltaksplanen inneholder videre tiltak som forutsetter frivillig tilslutning og som kan få økonomiske konsekvenser for staten. Klima- og miljødepartementet vil eksempelvis kunne være delansvarlig for gjennomføring av tiltak som oppfordrer kommuner eller private aktører til å gjennomføre tiltak. For noen av disse tiltakene kan det søkes om tilskudd til gjennomføring, eller det eksisterer investeringsposter som verneområdeforvaltningen kan melde inn behov for midler til. Se nærmere om dette i pkt. 5.2 over og i vedlagte forslag til tiltaksplan. Omfanget av kostnader for staten vil først

kunne klargjøres i den videre oppfølgingsprosessen i etterkant av høring. Tiltak som fastsettes i endelige tiltaksplaner og som krever økonomiske og administrative ressurser dekkes innenfor berørte departementers gjeldende budsjетtrammer. Gjennomføring av tiltakene vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer over de årene tiltaksplanen skal gjelde for. Klima- og miljødepartementet har under vurdert forventede administrative og økonomiske konsekvenser på bakgrunn av de overordnede samfunnsøkonomiske vurderingene som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen av berørte kommuner og andre i forkant av høringen. De mer konkrete fremstillingene av konsekvensene for de ulike tiltakene i tiltaksplanen fremgår av vedlagte forslag til tiltaksplan for Rondane villreinområde.

Vedlegg: forslag til tiltaksplaner for Knutshø, Snøhetta, og Rondane villreinområder